

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Історичний факультет

Кафедра історіографії, джерелознавства та археології

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

до дипломної роботи

бакалавра

на тему:

«Символи та емблеми політичних процесів і суспільних рухів за
громадянські права в США (1860–1970-ті рр.)»

Виконала: студентка V курсу
заочної форми навчання
напряму підготовки (спеціальності)
032 «історія та археологія»
Лебідь Оксана Володимирівна

Керівник: к.і.н., ст. викладач
Рачков Євген Сергійович

Рецензент: к.і.н., доц.
Павлова Ольга Григорівна

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ I. Символіка та емблематика політичних процесів у період Громадянської війни в США	
1.1. Символіка федеративного Союзу	17
1.2. Символіка Конфедеративних Штатів Америки.....	21
1.3. Символіка Ку-клус-клану	24
РОЗДІЛ II. Символіка та емблематика суспільних рухів за гендерні права в США (1860–1960-ті рр.)	
2.1. Символіка та емблематика суфражистського руху.....	29
2.2. Символіка та емблематика другої хвилі феміністського руху.....	36
2.3. Символіка боротьби афро-американок за рівні права.....	40
РОЗДІЛ III. Символіка та емблематика расових рухів в США (1960–1970-ті рр.)	
3.1. Символіка та емблематика боротьби проти сегрегації.....	45
3.2. Символи та емблеми боротьби за права латиноамериканської громади..	50
3.3. Символіка боротьби за права азіатсько-американської громади.....	55
ВИСНОВКИ.....	60
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ.....	63
ДОДАТКИ.....	70

ВСТУП

Актуальність дослідження. Символи та емблеми політичних процесів і суспільних рухів існують у більшості сучасних держав. Більше того, часто на державному рівні питання створення та використання такої символіки отримує нормативне регулювання, що посилює важливість такої символіки як певного інструменту, вочевидь, не лише політичного. Водночас, на сьогодні існує порівняно незначна кількість досліджень, що присвячені суспільно-політичним, а також соціокультурним наслідкам побутування символів та емблем, що виникли та отримали поширення в США під час Громадянської війни (1861–1865 рр.) та «ери рухів» за громадянські права. Дипломна робота передбачає міждисциплінарний фокус, тобто звернення до теорій символів та емблем, що отримали поширення в межах різних наукових дисциплін (не лише емблематика, фалеристика, вексилологія та інші спеціальні історичні дисципліни, але також семіотика, соціально-політичні студії, культурна антропологія тощо). Ми розглядаємо символи та емблеми не лише в якості пасивних елементів навколишнього світу, але в якості важливого соціокультурного явища, емпіричного засобу конструювання внутрішньоіндивідуальної та колективної національної ідентичності та чинника єднання (консолідації) соціальних, етнічних, культурних та інших груп.

Слід відзначити, що символи та емблеми політичних процесів і суспільних рухів за громадянські права в США (1860–1970-ті рр.) сьогодні перетворилися на один із важливих засобів підтвердження американцями своєї національної ідентичності, зокрема, отримали широке використання не лише під час політичних маніфестацій, але також в повсякденному житті. Принагідно згадаємо концепцію «банального націоналізму» М. Білліга¹, що відображає постійне нагадування та маркування національності громадянами навіть на побутовому рівні. Вочевидь, використання політичних символів і

¹ Billig, M.. *Banal nationalism*. London: Sage Publications, 1995. P. 178

емблем може спричиняти певні психологічні реакції, серед яких важливо розрізняти неявні (тобто несвідомі), ефекти та явні (тобто свідомі). У відносно стабільних і розвинутих країнах символічні нагадування про державність (тобто прапори, емблеми) можуть бути широко поширеними, однак вони часто використовуються «у фоновому режимі», а їх сприйняття отримує стандартизований вигляд.

Дослідники (насамперед, соціологи) тривалий час стверджували, що символи нації (наприклад, прапори, емблеми, гімни) можуть посилити почуття психологічної ідентифікації людей². Підтримуючи цю тезу, слід зазначити, що ставлення до національних символів часто пов'язане з рівнем національної ідентифікації. Наприклад, Р. Шатц і Х. Лавін відзначили, що люди з високим рівнем символічної участі (тобто ті, хто високо оцінив важливість національної символіки та ритуально-церемоніальної діяльності) відзначаються високим рівнем національної ідентифікації³. Таким чином, їх дослідження наводять на думку, що люди, які особливо уважно ставляться до присутності та використання національних символів та емблем у своєму оточенні, можуть реагувати на ці символи з підвищеною ідентифікацією до певної групи. Ще одне дослідження свідчить, що рівень національної ідентичності американців безпосередньо залежить від використання ними державної символіки⁴. Однак важливо врахувати, що відповідно до концепції М. Білліга про «банальний націоналізм», сприйняття національної символіки часто відбувається неусвідомлено, можна казати про «автоматизм візуального сприйняття» такої символіки.

Дослідження показують, що сьогодні значна частина американців позитивно ставиться до сучасної національної символіки США⁵ та доволі

² Feshbach, S., Sakano, N. The structure and correlates of attitudes toward one's nation in samples of United States and Japanese college students: A comparative study. In D. Bar-Tal & E. Staub, *Patriotism in the lives of individuals and nations*. Chicago: Nelson-Hall. 1997. P. 76

³ Schatz R. T., Lavine, H. Waving the flag: National symbolism, social identity, and political engagement. // *Political Psychology*. 2007. vol. 28, #. 5. pp. 329–355.

⁴ Kemmelmeier M., Winter D. G. Sowing patriotism, but reaping nationalism? Consequences of exposure to the American flag. // *Political Psychology*. 2008. vol. 29. pp. 859–879.

⁵ Butz, D. A., & Plant, E. A. An empirical examination of banal nationalism: Evidence that national symbols increase implicit national identification. Austin: Manuscript publishing, 2009. P. 34

уважно слідкує за використанням такої символіки поза межами країнами. Значною мірою це зумовлено кількасотрічною політичною риторикою, що наголошує на «особливості» США як країни-лідера. За цих умов національна символіка США як засобом маркування, але також відстоювання та пропаганди її національних інтересів.

У повсякденному житті символи є ключовими маркерами у формуванні колективних ідентичностей. Але, в той же час, спосіб, у який символи можуть мобілізувати антагоністичні політичні сили, демонструє, що вони є центральним елементом боротьби за владу⁶. Період другої половини XIX ст. – другої половини XIX ст. в США відзначився громадянською війною, жіночим виборчим рухом і протестами расових меншин, що стали знаковими не лише в історії цієї країни. Першою з таких подій, яка потрясла США, стала Громадянська війна в США (1861–1865 рр.), що розпочалася внаслідок давніх розбіжностей, які не були повністю вирішені після прийняття Конституції США в 1787 році (зокрема, це питання про рабство і права штатів). Тривалі наслідки громадянської війни включають скасування інституту рабства в США і переосмислення самої країни як неподільної територіально та єдиної національно. Саме на початку війни відбувається зародження нової політичної символіки, яка почасти використовується і зараз та має великий вплив на перебіг суспільно-політичних подій в країні до сьогодні⁷. Наступною значною подією стало зародження суфражистського руху в США. Здобуття жінками в США виборчих прав було довгим і важким процесом, який вимагав відданості і наполегливої праці кількох поколінь жінок. До громадянської війни більшість активісток були радикальними піонерами, які брали участь в рухах проти рабства або інших реформаторських рухах. Пізніше, зі зростанням кількості освічених жінок, ідеї суфражистського руху отримали широке поширення серед представниць середнього класу. На початку XX ст. виборче право жінок стало масовим рухом, який ефективно використовував сучасні на

⁶ Graeme G. Luis F. A. Symbolism and Politics, Introduction: Symbolism and Politics // Journal of American History. 2018. Vol. 19. # 4. P. 56

⁷ James M. Battle Cry of Freedom: The Civil War Era, Amherst: University of Massachusetts Press, 1988. p. 37

той час методи публічності та поширення інформації. Зокрема, прихильницями та прихильниками руху використовувалася різноманітна символіка, що згодом була запозичена (часто у дещо зміненому вигляді) феміністським рухом та набула в суспільно-політичній галузі США майже сакрального значення⁸.

Слід також відзначити, що символіка є важливим засобом консолідації прихильників певних суспільно-політичних поглядів. Протягом 1990–2020-х рр. в США відбулася низка гучних заходів з метою захисту громадянських прав і свобод, зокрема рух «Me Too» за рівні права жінок, який зараз прийнято називати «третьою хвилею фемінізму», рух «Black Lives Matter» за права афро-американців, рухи, які ставлять за мету репрезентацію латиноамериканської громади тощо. Загалом, витoki зазначених рухів сягають середини ХХ ст., крім руху за жіночі права, початок якого сягає середини ХІХ ст. Символи та емблеми, що використовують прихильники згаданих рухів за громадянські права в США, зазнали протягом досліджуваного періоду відчутних трансформацій, що відображають корінні зміни в суспільно-політичних процесах США.

Об’єкт дослідження – символи та емблеми політичних процесів і суспільних рухів за громадянські права в США протягом 1860–1970-ті рр., зокрема політичних процесів часів Громадянської війни в США, суспільних рухів за гендерні права та расових рухів в США.

Предметом дослідження є процес становлення та еволюції символів та емблем політичних процесів і суспільних рухів за громадянські права в США протягом 1860–1970-ті рр.

Хронологічні межі дипломної роботи охоплюють період з 1861 р., тобто початку Громадянської війни в США, до 1970-х рр., які у США також відомі як «ера рухів за громадянські права».

Територіальні межі дослідження охоплюють сучасну територію США.

⁸ Alice P. Edited by Amelia Fry, *Conversations with Alice Paul: Woman Suffrage and the Equal Rights Amendment*. Suffragists Oral History Project. Berkeley: University of California Berkeley, 1976. P. 14

Мета дослідження полягає в проведенні цілісного та комплексного аналізу символів та емблем політичних процесів і суспільних рухів за громадянські права в США протягом 1860–1970-х рр.

Для реалізації поставленої мети були сформульовані наступні **завдання**:

1. Схарактеризувати історіографію дослідження символів та емблем політичних процесів і суспільних рухів за громадянські права в США.
2. Прослідкувати впливи суспільно-політичної ситуації в США на генезис символів та емблем політичних процесів і суспільних рухів за громадянські права.
3. Проаналізувати відображення концепції мультикультуралізму в символах та емблемах політичних процесів і суспільних рухів за громадянські права в США.
4. Визначити, яким чином символи та емблеми політичних процесів і суспільних рухів за громадянські права, впливали на трансформацію національній ідентичності американців протягом 1860–1970-х рр.

Джерельна база дослідження. Всю сукупність використаних під час дослідження джерел, покликаних відобразити генезис символів та емблем політичних процесів і суспільних рухів за громадянські права, можна поділити на наступні групи:

1. Візуальні джерела: символи, емблеми, нагрудні значки NAWC, символи руху Black Power, прапор Azlan, емблеми руху Чикано, трафаретні плакати руху Азіатських-американців, прапори Конфедерації та Союзу, фотодокументи зафіксованих символів суфражистського руху на будівлях тощо. До цієї гурпи належать всі фотодокументи знайдені в архівах Конгресу США, Національних Архівах, та ті що були зроблені учасниками рухів за громадянські права власноруч.
2. Актові джерела: Конституція США, статuti профспілки “CLUW”, статут партії Чорних Пантер.
3. Періодика: газети профспілки “CLUW”, журнали партії Чорних Пантер, брошури студентів руху азіатських-американців.

4. Спогади та мемуари: мемуари Зеллнер Кармайкл, спогади Еліс Пол, мемуари Кейт Міллет та ін.

Переважна частина джерел, використаних під час дослідження були віднайдені авторкою дослідження в Національних Архівах США, Бібліотеці Конгресу США, а також базах даних американських університетів, у тому числі Український науковий інститут Гарвардського університету. Через доволі незначну кількість вітчизняних досліджень, присвячених символіці та загалом історії політичних процесів і суспільних рухів за громадянські права в США, у роботі використовувалися, насамперед, англомовні джерела.

Історіографія проблеми. Як відомо, символи та емблеми, що виникли під час Громадянської війни в США, заклали фундамент для майбутньої державної символіки США. Своєю чергою, символіка рухів за громадянські права XIX–XX ст. знайшла відображення в сучасних суспільно-політичних подіях у США. Дослідження історії символіки часів громадянської війни найчастіше поділяють на дві категорії: перша досліджує символіку Союзу як переможців, а друга символіку Конфедерації як переможених. Наприклад, у «Конфедеративних баченнях» Я. Біннінгтон досліджує коріння конфедеративного націоналізму, аналізуючи деякі найважливіші його символи: конфедеративні конституції, казначейські записи, літературу воєнного часу та, що важливо, роль військових у символізації конфедеративної нації⁹. Історик Д. Вільямс провів дослідження Громадянської війни в США, в якому проаналізував інтерпретації символіки звичайними людьми – пішими солдатами, рабами, жінками, військовополоненими, призовниками, корінними американцями та ін.¹⁰. Ілюстрований маловідомими анекдотами та свідченнями з перших вуст, такий аналіз виходить за межі думок щодо символіки президентів та генералів. Автор прагне розповісти, як

⁹ Binnington I. *Confederate Visions: Nationalism, Symbolism, and the Imagined South in the Civil War*. Virginia: University of Virginia Press, 2013. P. 65

¹⁰ Williams D. *A People's History of the Civil War Struggles for the Meaning of Freedom*. New York: New Press, 2005. P. 167

саме була сприйнята нова символіка Конфедерації не тільки солдатами на полі битви, а й у звичайному житті громадянського населення Америки того часу.

Намагання пояснити прихильність значної частини населення до символіки Союзу знаходить відображення в дослідженні Г. Галлагера, автора кількох високо оцінених праць з військової історії громадянської війни. У «Союзній війні» Г. Галлахер пропонує не стільки історію воєнного патріотизму, скільки серію роздумів про значення Союзу та його символіки для жителів Півночі, про роль рабства у конфлікті та про те, як історики трактують (і, на його думку, трактують неправильно) ці події¹¹. Тракткування символів війни зустрічаються також у колективному дослідженні «Громадянській війні в народній культурі: пам'ять і значення». Автори роботи аналізують американський символізм війни в різних середовищах – від книг та фільмів до пам'ятників та об'єднань, реконструкцій та настільних ігор¹².

Серед іншого дослідники звертають увагу й на репрезентацію подій Громадянської війни в США (зокрема, бойових стратегій, відомих генералів та нюансів політики) у сучасній популярній (масовій) культурі¹³. Такий унікальний аналіз оцінює перетин громадянської війни та популярної культури, визнаючи, як змінилися спогади та згадки про війну та її символізм.

Щодо дослідження символіки гендерних рухів, вони поділяються на два типи: 1) аналіз історії зародження символіки суфражистського руху, та 2) трансформаційні зміни символіки у межах другої хвилі фемінізму (друга половина XX ст.). Дослідники суфражистського руху зіткнулися з проблемою стерео типізації самого руху та його символіки, тому багато з авторів розділюють символи на 1) оригінальні, які використовувалися під час жіночого руху виборчого права у 1848 р. у Сенека-Фоллз та мали на меті донести аудиторії ідею рівноправності статей, та 2) реакційні символи, які суфражистки мали винаходити для того, щоб змінити стереотипний уявлення

¹¹ Gallagher G. W. The Union War. Boston: Harvard University Press, 2012. P. 56

¹² Kreiser L. A., Randal A. The Civil War in Popular Culture: Memory and Meaning. Kentucky: University Press of Kentucky, 2014. p. 65

¹³ Kreiser L. A., Randal A. The Civil War in Popular Culture: Memory and Meaning, p. 25

про суфражистський рух, який, як дехто вважав, приймав до себе лише грубих та чоловікоподібних жінок, або що жінки були неспроможними до виконання важкої інтелектуальної та фізичної роботи тощо. Одним із прикладів символів, вигаданих для подолання такого роду «бар'єрів», була «дівчина Аллендер» – «приваблива, енергійна, струнка молода суфражистка, стала символом-протилежністю суспільній думці», пише історик А. Джонс¹⁴. Як зауважує авторка, зображення кинуло виклик побоюванням громадськості, що жінки втратять свою жіночність, якщо отримають політичну владу¹⁵.

Також варто зауважити, що американська історіографія суфражистського руху стикається з расовою дилемою. Через те, що в 1848 р. боротьбу за виборче право провадили лише білі жінки і потім вони ж займали більшість місць у жіночих партіях, чорношкірі жінки дуже рідко згадуються у сучасній літературі. Поширеною в історіографії є думка, що нам загалом відома історія виборчого права жінок у США: жінки зустрілися біля Сенека-Фоллз, пройшли маршем у Вашингтоні, округ Колумбія, і вимагали голосування, поки не отримали його з ратифікацією 19-ї поправки. Але боротьба за виборче право жінок розширилася далеко за межі цих відомих подій. Від соціальних клубів у китайському кварталі Нью-Йорка до конференцій за права корінних американців, а також в афроамериканських газетах та брошурах. Жінки прагнули побудувати громадянський рух, в межах якого расове чи національне походження не мало би ключового значення. Наприклад, у «Перегляді Голосування» дослідниця суфражизму К. Кейхілл розповідає історії багаторасової групи активісток, які спонукали національний рух виборчого права до більш інклюзивного бачення рівних прав громадян, незалежно від національності та раси¹⁶. Зокрема, К. Кейхілл розповідає про активісток, які мали значний вплив на становлення символіки суфражистського руху: Марі Луїза Боттіно Болдуїн, Гертруда Сіммонс Боннін (Зіткала-Ша), Лора

¹⁴ Jones A. *Sexual Politics Judy Chicago's Dinner Party in Feminist Art History*. California: UCLA Press 1996. p. 62

¹⁵ Jones A. *Sexual Politics Judy Chicago's "Dinner Party" in Feminist Art History*, p. 90

¹⁶ Cahill C. D. *RECASTING THE VOTE: How Women of Color Transformed the Suffrage Movement*. North Carolina: University of North Carolina, 2021. , p. 265

Корнеліус Келлог, Керрі Вільямс Кліффорд, Мейбл Пінг-Хуа Лі та Аделіна "Ніна" Луна Отеро- Уоррен¹⁷. З цими кольоровими феміністками на першому плані, К. Кейхілл переосмислює рух за виборчі права як незавершену боротьбу, яка вийшла за рамки ратифікації 19-ї поправки.

Фемінізм другої хвилі теоретично базувався на поєднанні неомарксизму та психоаналізу, окреслених такими феміністичними вченими, як Дж. Мітчелл у «Покоренні жінок»¹⁸ та Шуламїт Фаєрстоун у «Діалектика статі: Справа феміністичної революції»¹⁹. Дослідниці стверджували, що патріархат властивий буржуазному суспільству і що статеві різниця є більш фундаментальною, ніж класова та расова різниця. Вони навіть стверджували, що жінки – через свою первинну соціальну прихильність до сім'ї та відтворення – становлять власний клас та економіку, засновану на неоплачуваній роботі вдома, продуктивності материнства та їх функції як резерву робочої сили. Фрейдистська теорія «природної» залежності жінок та сексуальної фригідності спочатку була засуджена, а потім переосмислена як мімікрія «нечестивого союзу» між капіталізмом та патріархатом, який визначає сексизм як особливий характер утисків жінок, як зазначила Дж. Мітчелл.²⁰ В основі цього нового руху знаходилася відома книга К. Міллет «Статева політика», в якій вона наполягала на праві жінок на власне тіло та свою «сексуальність» – яка не пов'язана з зобов'язанням шлюбу та материнства, ця книга у подальшому спонукала на створення нової символіки та гасел, що були спрямовані на відділення поняття жінки та «дому», тобто на зміну стереотипу про жінку як «берегиню домашнього вогнища»²¹. Інші феміністки у свою чергу, такі як А. Річ²² та О. Лорд²³, використовували

¹⁷ Cahill C. D. *RECASTING THE VOTE: How Women of Color Transformed the Suffrage Movement*, p. 278

¹⁸ Mitchell J. *Woman's Estate*. New York: Verso, 1970. p. 34

¹⁹ Firestone, S. *The Dialectic of Sex: the Case for Feminist Revolution*. New York: Verso, 1970 p. 54

²⁰ Mitchell J. *Woman's Estate*. New York: Verso, 1970. p. 87

²¹ Millett K. *Sexual Politics*. Avon: Avon Press, 1971. p. 53

²² Rich A. C., Mercedes B. *Of Woman Born: Motherhood as Experience and Institution*. New Mexico: Cátedra, 1996. p. 67

²³ Lorde A. *Sister Outsider*. Colorado: Crossing Press, 1984. p. 14

символи, поезію, промови та письма, щоб проаналізувати зв'язок між гетеросексуальністю тагнобленням жінок.

Однак фемінізм другої хвилі не можна обговорювати окремо від інших рухів 1960-х та 1970-х рр. Насправді він спонукав на активізацію інших лівих рухів у повоєнних західних суспільствах, серед них студентські протести, рух проти В'єтнаму, лесбійські та гей-рухи, а також рух за громадянські права. Ці рухи критикували «капіталізм» та «імперіалізм» і зосереджувались на понятті та інтересах «пригноблених» груп. Зокрема, гасла, символи та емблеми «BlackLivesMatter» («Чорні життя важливі») та «TakeAKnee» («Встань на коліно») довели, що вони здатні сприяти соціальному прогресу та сприяти боротьбі за рівність у більшості випадків коли не доведені до радикалізму. У даний час рухи за соціальну справедливість формуються в межах цифрового ландшафту. Хештеги, вірусні відео та петиції в інтернеті сприяють тому, що мільйони людей отримують миттєві повідомлення. У ХХ ст. основним засобом поширення гасел, символів та емблем були не лише засоби масової інформації, але найчастіше різноманітні промоматеріали (кераміка, скляний посуд, метал, прапорці, банери і нагрудні значки). На думку Б. Зіглер, нью-йоркській графічній дизайнерці та авторці «Знаків опору: візуальна історія протесту в Америці», саме перераховані промоматеріали допомагали розвиватися руху за справедливі громадянські права²⁴. Авторка зазначає, що графічна репрезентація є одним із способів розповідати про громадянський рух. Наприклад, слоган «Я – людин» з маршу в Мемфісі 1968 р, загалом, несе ту саму ідею що і слоган «Black Lives Matter» сьогодні²⁵. Це формує розуміння того, що всі символи які використовувалися в боротьбі чорношкірих за свободу та рівне ставлення, за скасування рабства, протягом ери боротьби за громадянські права та сьогодні несуть одну і ту саму потужну ідею, яка значно впливає як на протестуючих, так і на споглядачів.

²⁴ Siegler B. Signs of Resistance: a Visual History of Protest in America. Boston: Artisan, 2018. p. 67.

²⁵ Siegler B. Signs of Resistance: a Visual History of Protest in America. p. 69

Водночас, слід згадати про символи, що використовувалася з метою дискредитації рухів за громадянські права. Як відзначає Дж. Стюарта у роботі «Кастрування руху Чорної влади: викрадення символіки протесту»²⁶, що зовнішні маніпуляції та кооптація важливих культурних символів ефективно нейтралізують потенціал організованого культурного виробництва на базі громади для просування цілей руху Чорної влади. Автор зосереджує особливу увагу на ролі «експлуатаційних» фільмів у розведенні потенціалу важливих культурних символів для сприяння політичній мобілізації та служіння колективним діям. Цей особливий режим культурної контратаки передбачав систематичне нав'язування руху Чорної влади невидимості та/або неправильне представлення руху як дисфункціонального, дезорганізованого та опортуністичного. Поширення відповідних зображень доповнювало прямі фізичні напади та дезінформаційні кампанії, проведені урядовими чиновниками проти організацій руху Чорної влади та їх керівників. Системний зрив культурного виробництва як засіб «стерилізації» руху Чорної влади став зразком компрометованого культурного виробництва, який продовжує стримувати сучасні зусилля щодо розвитку та впровадження масового опору вирішення проблеми расової дискримінації в США.

Іншим прикладом слугує література, присвячена символіці руху латиноамериканців за громадянські права, або руху Чикано. Наприклад, Е. Чавес зосереджує увагу на чотирьох організаціях, які становили серцевину руху: «Коричневі берети», Комітет з мораторію Чикано, партія «La Raza Unida» та «Центр соціальної автономії», широко відомий як CASA. Автор досліджує та хронізує ідеї та тактику лідерів повстанців та їх послідовників у створенні та прийнятті різних видів символіки які, незважаючи на різні цілі та тактику, об'єднали Чиканос і реформаторів²⁷. Е. Чавес здійснює критичний аналіз концепції націоналізму Чикано, ідеї, яку поділяють всі лідери повстанців, і поміщає її в більш широкі глобальні та порівняльні символічні

²⁶ Stewart J. B. Den of Thieves. Boston: Simon & Schuster Paperbacks, 2010. p. 124

²⁷ Chavez E. Mi Raza Primero!: Nationalism, Identity, and Insurgency in the Chicano Movement in Los Angeles, 1966-1978. Calabasas: University of California Press., 2002. p. 167

рамки. Досліджуючи такі змінні, як стать, клас, вік та відносини влади, ця робота пропонує розгляд того, як етнічний націоналізм та ідентичність функціонували в системі політичної символіки США протягом 1960-х та 1970-х рр.

Частина дослідників звертає увагу на дилему мультикультуралізму в створенні символіки різних рухів. Наприклад, А. Малагамба досліджує, як афро-мексиканські візуальні ікони та символи, а також соціально-політичні проблеми в латино-американській спільноті були перетворені на «культурний капітал». «Культурним капіталом», на думку авторки, користувались художники Чикано, які прагнули сформулювати специфічну (характерну лише для цього руху) естетику, зосереджену на поєднанні традицій та інновацій²⁸. Зокрема, на багатьох трафаретних відбитках Хосе Гвадалупе Посади, мексиканського політичного літографа, містилися зображення афро-мексиканських революціонерів, що свідчить про їхню присутність в символіці обох расових етнічних груп. Зрештою А. Малагамба досліджує розвиток того, що вона називає «ною естетичною мовою мексиканців», яка репрезентує ідеали збройного руху²⁹. Нарешті, вона звертається до обговорення шляхів, якими ці та інші аспекти мексиканської культури були перевезені мігрантами до США і включені у візуальну мову митців Чикано, які шукали нову лексику, щоб висловити візуальними засобами ідею власної боротьби.

Звичайно, мексиканці були не єдиною етнічною групою, яка мала потужний громадський рух на захист своїх прав. Протягом другої половини 1960-х рр. до ери рухів за громадянські права також приєдналися й американські азіати. Як розповідає К. Ісідзука у своїй книзі «Служи людям», азіатсько-американські активісти були натхненні солідарністю Третього світу та Рухом визволення чорношкірих. Вони разом виступали проти американського расизму та імперіалізму і знаходили опір в їхній подвійній

²⁸ Malagamba-Ansótegui A. Tracing symbolic spaces in border art : de Este y del otro lado, Boston: Harvard University Press, 2002.p. 34.

²⁹ Malagamba-Ansótegui A. Tracing symbolic spaces in border art : de Este y del otro lado, P. 37

ідентичності, а не в асиміляції.³⁰ Рух зростав протягом 1970–1980-х рр., його дії поширились на громадські ініціативи, такі як протест проти виселення в районі Бей у Нью-Йорку. У ці роки мистецтво протесту Американських Азіатів та Тихоокеанських Островітян (надалі ААТО) зростало. На виставці візуального мистецтва «Коріння» в Лос-Анджелеському китайсько-американському музеї 2017 р. були представлені бюлетені ААТО з гаслами на кшталт «Більше сили для людей», фільми «Cruisin 'J-Town», плакати з написом «Рік народу. Свині геть»³¹.

Азіатсько-американський рух, можливо, найбільш відомий своїми прямими діями, такими як страйки та протести, менш відомими є способи, якими ця політична історія була представлена завдяки творчим роботам азіатсько-американських художників, які відображали та переформулювали цілі руху через символи та трафаретне мистецтво. Внесок азіатсько-американських художників у Рух не можна ігнорувати, особливо сьогодні. Починаючи з мистецтва протесту в 1960-х рр. і до сьогодні, американці Азії створили багаті традиції політичного та активістського мистецтва. У дослідженні в останньому розділі розглядається азіатсько-американська мистецька діяльність, однак літератури на цю тему написано дуже мало. Побудова азіатсько-американської ідентичності є відносно недавнім явищем, значною мірою тому, що так багато різних культур та етнічних груп підпадає під категорію «азіатських». Хоча ідентичність чорношкірих, латиноамериканців та корінних американців також складається з безлічі різних етнічних груп та досвіду, формування азіатсько-американської ідентичності відбувається набагато пізніше, і справді формується лише в 1960-х та 1970-х рр. із зародженням азіатсько-американського руху.

Методологія дослідження. Вирішення поставлених у дослідженні завдань зумовило застосування комплексу методів, що використовуються для вивчення символіки та емблематики, зокрема методології таких спеціальних

³⁰ Ishizuka K. L., Jeff C. *Serve the People: Making Asian America in the Long Sixties*. New York: Verso, 2016. P. 56

³¹ Ishizuka K. L., Jeff C. *Serve the People: Making Asian America in the Long Sixties*. p. 71

історичних дисциплін, як емблематика, геральдика, вексилологія та фалеристика. Дослідження ґрунтується на системному підході, що дозволило розглядати символи як цілісне явище сучасного соціально-політичного процесу. Компаративний (історико-порівняльний) метод надав змогу порівнювати символи та емблеми різних рухів за громадянські права, емблеми політичних процесів різної спрямованості, визначити їхні загальні риси та специфічні відмінності. Застосування семіотичного методу дозволило з'ясувати природу знаків, класифікувати види знаків, та визначити шляхи їх розвитку. Також була приділена увага застосуванню історико-генетичного методу для відстеження історії становлення та подальшої трансформації символів та емблем рухів за громадянські права .

Наукова новизна дипломної роботи полягає у тому, що було здійснено порівняльне дослідження історії створення та подальшої трансформації символів та емблем політичних процесів і суспільних рухів за громадянські права в США протягом 1860–1970-ї рр.

Структура дипломної роботи обумовлена метою та поставленими завданнями. Складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та літератури, додатків.

Апробація результатів дослідження. Результати дипломної роботи обговорювалися під час конференції, що була організована Європейською Народною Партією (11-13 листопада 2017 р., Брюссель), форум «Нових Лідерів» (7 грудня 2019 р., Київ), науково-практичному форумі «Global Cibber Security Forum» (14-16 лютого 2019 р., Харків) та форумі, організованому Національними Архівами США (13-15 вересня, Вашингтон). Також результати були обговорені під час проходження стажувань у Європейському Парламенті (28 жовтня - 22 листопада 2018 р., Брюссель), у фонді Конрада Аденауера (6 лютого - 27 березня 2019 р., Брюссель) та Українській Академії Дипломатії (10-14 листопада, Брюссель), а також під час навчання у літній школі в Гаазі (2-13 липня, Гаага).

РОЗДІЛ І. СИМВОЛІКА ТА ЕМБЛЕМАТИКА ПОЛІТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ У ПЕРІОД ГРОМАДЯНСЬКОЇ ВІЙНИ В США

1.1. Символіка федеративного Союзу

Для того щоб зрозуміти, як саме Громадянська війна в США вплинула на символіку цієї країни, треба визначатися з центральними подіями, які вплинули на формування американської нації в цей період. Громадянська війна в США – війна, в якій було багато «перших» подій або прецедентів в історії США (наприклад, перший прибутковий податок Америки, першу битву між залізними кораблями, перше широке використання чорношкірих солдатів і моряків на службі США, перше використання хініну для лікування черевного тифу, перша американська військова служба і багато іншого). Були досягнуті успіхи в лікуванні в польових умовах, військовій тактиці, службі капеланів. Протягом громадянської війни «зброя» змінювалася від застарілих флінтів до тогочасних ретрансляторів. Під час громадянської війни жінки взяли на себе нові ролі, включаючи ведення ферм і плантацій, але також шпигунство¹. Деякі із жінок маскувалися під чоловіків і служили в армії. Всі етнічні групи брали участь у війні, включаючи ірландців, німців, американських індіанців, євреїв, китайців, латиноамериканців та ін.

За період з квітня 1861 р. по квітень 1865 р. близько 1,5 млн. військовослужбовців приєдналися до війни на боці Союзу, а близько 1,2 млн. – до Конфедеративної служби. За різними оцінками, 785,000-1,000,000 було вбито або померло від хвороби², удвічі більше було поранено. Жертви громадянської війни не можуть бути розраховані точно, через відсутність записів (особливо на південній стороні) і нездатність точно визначити, скільки військових померло від ран, наркоманії або інших, пов'язаних із війною причин, після виходу у відставку. Крім того, загинуло незліченна кількість цивільних осіб, головним чином від інфекційних хвороб.

¹ John M. C. Confederate Battle Flag: America's Most Embattled Emblem, Boston: Harvard University Press, 2005.

² James M. Battle Cry of Freedom: The Civil War Era, Amherst: University of Massachusetts Press, 1988.

Громадянська війна є центральною подією в історичній свідомості Америки. У той час як революція 1775–1783 рр. створила Сполучені Штати, громадянська війна 1861–1865 рр. визначила, якою буде нація. Війна вирішила два основоположні питання, що залишилися невирішеними революцією: чи повинні Сполучені Штати бути нерозривною конфедерацією суверенних держав або неподільною державою з суверенним національним урядом; і чи буде ця нація, народжена Декларацією незалежності США, захищати право кожного на свободу, або продовжувати існувати як найбільша рабовласницька країна у світі. Перемога півночі у війні зберегла США як єдину націю і ліквідувала інститут рабства, що розділяв країну з самого початку ¹. Американська громадянська війна була найбільш руйнівним конфліктом у західному світі між закінченням наполеонівських війн 1815 р. та початком Першої світової війни 1914 р.

Громадянська війна розпочалася, зокрема, через розбіжності між штатами в питанні рабства, зокрема, на територіях, які ще не стали частиною Сполучених Штатів. Коли А. Лінкольн виграв вибори в 1860 р. як перший президент від Республіканської партії, він обіцяв позбавитися від рабства. Зрештою, сім рабовласницьких держав на півдні сформували нове державне утворення – Конфедеративні Штати Америки. Управляюча адміністрація А. Лінкольна та більшість американців на півночі відмовлялися визнати легітимність самопроголошеної держави. Вони побоювалися, що Конфедеративні Штати Америки дискредитують ідею демократії і створить смертельний для американської державності прецедент.

Найважливішими та найбільш впізнаваними державними символами цього періоду стали прапори Конфедерації та Союзу. Прапор Союзу добре відомий і сьогодні, тому що він майже не відрізняється від сучасного прапора США, за винятком того що на ньому було на 17 зірок менше. Прапор Союзу було офіційно затверджено 1777 р. Під час громадянської війни цей прапор зазнав багато змін. Зокрема, Акт, прийнятий Континентальним конгресом,

¹ James M. Battle Cry of Freedom: The Civil War Era, Amherst: University of Massachusetts Press, 1988.

після завершення війни, встановив, «що прапор Сполучених Штатів повинен складатися з тринадцяти смуг, чергуючи червоний і білий та об'єднання з тринадцяти білих зірок розміщених у середині блакитного поля, що представляло би собою нове сузір'я»¹. Континентальний конгрес не пояснив, чому було обрано червоний, білий та синій кольори, хоча історики вважають, що ці кольори були похідними від офіційної державної символіки Англії². Ці кольори також були надані печатці нової нації. Тогочасні значення кольорів є наступними: білий означає чистоту і невинність; червоний – витривалість і доблесть; синій – пильність, наполегливість і справедливість³. Прапор є особливо важливим символом для американців. Як зазначав Р. Рейган у 1986 р., виступаючи зі своєю промовою «Рік прапора»: «Кольори нашого прапора означають якості людського духу, які ми, американці, особливо цінуємо: червоний – мужність та готовність до жертвності, білий – чисті наміри та високі ідеали, а синій – пильність і справедливість». Кольори прапора відіграють важливу роль у характеристиці американської національної ідеї. Для прапора також важливі зірки та смуги. Палата представників США 1977 р. проголосила: «Зірка є символом неба і божественної мети, до якої прагнула людина споконвіку; смуга символізує промені світла, що виходять від сонця»⁴. Однак, згідно з легендою, Дж. Вашингтон так трактував елементи прапора: «Зірки були взяті з неба, червоні – з британських кольорів, а білі смуги означали відокремлення від рідної країни»⁵. Хоча оригінальний дизайн прапора із зірками та смугами не змінився, були внесені зміни не тільки щодо нових зірок, але й орієнтації цих зірок у синій смузі (Додаток А, рис. 1, рис. 2).

Як вже відзначалося, прапор США зазнав змін у кількості зірок, які були додані до нього, у зв'язку з приєднанням до США нових штатів. Коли почалася громадянська війна, 34-й штат Канзас був одразу прийнятий до Союзу (29

¹ The flag of the United States of America. (2005). Доступ: <http://www.usflag.org/index.html>.

² Leepson M. *Flag: an American Biography*. Boston: Thomas Dunne Books, 2006.

³ United States Government Printing Office. (2008). Our flag. Доступ: <http://www.gpoaccess.gov/serialset/cdocuments/sd109-18/sd109-18.pdf>.

⁴ The flag of the United States of America. (2005). Доступ: <http://www.usflag.org/index.html>.

⁵ Independence Hall Association. (2008). The Betsy Ross homepage. Доступ: <http://www.ushistory.org/betsy/flageti.html>.

січня 1861 р.). Тридцять три зірки на прапорі були все ще поширеними на початку війни. Зірки, що представляли відокремлені штати Конфедерації, ніколи не вилучалися з прапора США, оскільки президент А. Лінкольн стверджував, що ці штати все ще є державами всередині Союзу, хоча вони і повстали. Під час війни до складу Союзу були прийняті два нових штати – Західна Вірджинія (1863 р.) та Невада (1864 р.). Тому прапор США до кінця війни містив 36 зірок. Він також отримав нове прізвисько. Коли в лютому 1862 р. війська Союзу захопили Нешвілл, штат Теннессі, старий капітан корабля, що мешкав там, Вільям Драйвер, виніс на маніфестацію великий американський прапор (із 24 зірками), який він приховував. Він назвав прапор «старою славою». Це прізвисько до сьогодні використовується для позначення американського прапора.

Існують різні версії прапора США, що відрізняються за розташуванням зірок: деякі прапори мали прості рядки і стовпці із зіркою, або складений із зірок візерунок, у центрі якого були ще чотири зірки. Інші зразки включали п'ять зірок, обведених навколо однієї зірки, з малюнком, повтореним п'ять разів; у чотирьох місцях була поставлена одна зірка, щоби створити 34-зірковий прапор (Додаток А, рис. 3, рис. 4).

1886 р. Статуя Свободи стала символом демократичного уряду та ідеалів Просвітництва в США, а також святкуванням перемоги Союзу в громадянській війні та скасування рабства. Водночас, макети та ідея створення статуї бере початок під час Громадянської війни в США. Е. де Лабуле, французький політичний мислитель, експерт з питань конституції США та аболіціоніст, який першим запропонував ідею великого пам'ятника як подарунок Франції Сполученим Штатам, був твердим прихильником президента А. Лінкольна та його боротьби за скасування рабства. Е. де Лабуле розглядав скасування рабства не лише як спосіб подолання моральної дилеми, але і як спосіб протесту проти репресивних тенденцій у Франції. Як аболіціоніст, він був почесним членом філадельфійського відділення (заснованого в 1862 р.) клубу Союзної ліги. Союзна ліга – це група людей,

відданих новій Республіканській партії, справі Союзу в громадянській війні та скасування рабства. Крім того, Е. де Лабуле був співзасновником та президентом Французького товариства боротьби з рабством. Це товариство було засноване 1865 р. По суті, воно заклиало всі країни скасувати рабство. Крім того, члени товариства також збирали гроші, які потім передавали нещодавно звільненим рабам у США. Зі скасуванням рабства та перемогою Союзу в громадянській війні, ідеї Е. де Лабуле про свободу та демократію перетворились на реальність у США. Для того, щоб вшанувати ці досягнення, він запропонував створити подарунок для США від Франції. Е. де Лабуле сподівався, що, звертаючи увагу на досягнення США, французи зможуть закликати власних громадян до демократії та зрештою скасувати репресивну монархію.

Коли статуя Е. де Лабуле «Свобода, що осяює світ» була завершена, вона не тільки представляла демократію, але й символізувала американську незалежність та припинення всіх видів рабства та громадянських утисків. Поламані кайдани та ланцюг лежать біля правої стопи статуї. Ланцюг зникає під драпіровками, щоб знову з'явитися перед її лівою ногою, кінцева ланка ланцюга зламана (Додаток А, рис. №2).

1.2. Символіка Конфедеративних Штатів Америки

Прапор Конфедерації своєю чергою пройшов тривалий шлях становлення. Він формувався не стільки як символ, скільки як доволі практичний банер, що використовувався з метою пропаганди. Командири армії Конфедерації у Вірджинії (тоді відомі в армії Потомака) шукали відмітну емблему як альтернативу першому національному прапору Конфедерації – зіркам і смугам (Додаток Б, рис. 1), – щоб виконувати функцію військового прапора. Зірки і смуги, які конфедеративний конгрес прийняв у березні 1861 р., оскільки він нагадував колись знайомі зірки і смуги, виявився непрактичним і навіть небезпечним на полі бою через цю подібність. Проблема полягала в тому, що командувачі Конфедерації змушені були розробляти і

використовувати широкий спектр інших бойових прапорів, які використовувалися серед військ Конфедерації протягом всієї війни ¹. Символіка Конфедерації має важливе емоційне значення для сімей воїнів і їхніх нащадків. Будь-хто сьогодні, сподіваючись зрозуміти, чому так багато американців вважають прапор об'єктом шанування, повинен розуміти його як своєрідне «місце пам'яті» («меморіал»), присвячене солдатам Конфедерації.

Прапор Конфедерації використовувався південними штатами, які відстоювали рабство. Суперечки щодо сучасного використання прапора Конфедерації загострилися, починаючи з протестів в США через смерть Дж. Флойда в 2020 р.

Багато людей в США, наскільки мені відомо, неправильно тлумачить прапор Конфедерації, порівнюючи червоний колір на прапорі з кров'ю Христа. Натомість біла стрічка інтерпретується як захист Бога. Синій знак «X» представляє християнський хрест Святого Андрія, першого учня Христа Ісуса та покровителя Шотландії. 13 зірок представляють 13 південних штатів. Т. Кей, вексилолог з Портлендської асоціації прапорів і секретар Північноамериканської вексилологічної асоціації, заявив, що цей опис «в основному є неточним» ². Для творця прапора Вільяма Порчера Майлза значення червоного, білого та синього полягало в тому, що вони були «справжніми республіканськими кольорами», мали відповідні позначення в геральдиці як символи доблесті, чистоти та правди. Т. Кей вказує на лист В. П. Майлза до генерала П. Г. Т. Борегард від 27 серпня 1861 р., в якому автор пояснював дизайн прапора: «Зірки завжди повинні бути білими ... тому що вони осяяні «належним» (або природним кольором) ... Білий край ... необхідний ... як і синій хрест ... на червоному полі; це також додає багато блиску до кольорів ...». Також він зазначає, що блакитний хрест представляє християнський хрест Святого Андрія. На думку Т. Кея, автор прапора явно намагався уникнути церковного значення. У книзі «Бойовий прапор

¹ John M. C. Confederate Battle Flag: America's Most Embattled Emblem, Boston: Harvard University Press, 2005.

² Інтерв'ю з Тедом К. від 17.09.2019, м. Вашингтон, округ Колумбія. Інтерв'юєр: О. Лебідь // Особистий архів автора.

Конфедерації» історик Дж. М. Коскі пояснює, що хрест був розташований по діагоналі з явним наміром не бути християнським символом¹. Як зазначає Дж. М. Коскі, автор прапора хоче, щоб він був «більше геральдичним, ніж церковним»². На думку дослідника, діагональний хрест був кращим ще й тому, що «він унікав релігійних заперечень щодо хреста (від євреїв та багатьох протестантських сект)»³.

В описі прапора зазначається, що 13 зірок означають 13 південних штатів. Т. Кей підтвердив, що така інтерпретація відповідає дійсності. Це були 11 штатів Конфедерації плюс спірні штати Кентуккі та Міссурі, на які Конфедерація претендувала як на частину свого союзу.

Водночас складно виокремити своєрідну символічну безпечну зону для бойового прапора Конфедерації як прапора солдатського, бо він не залишався виключно прапором військовим. Акт уряду Конфедерації стверджує, що значення бойового прапора нерозривно переплетене з самою Конфедерацією і, таким чином, з питаннями рабства і громадянських свобод. До 1862 р. багато лідерів Південної Америки зневажали «зірки і смуги» з тієї ж причини, що спонукала їх затвердити власний прапор: це дуже нагадувало «зірки і смуги». З початком війни конфедерати відмовилися від символів старого Союзу і шукали нову символіку, яка розповідала би про «підтверджену незалежність» Конфедерації. 1 травня 1863 р. Конфедерація прийняла прапор, відомий як «Нержавіюче знамення», на якому, на білому полі, зображено бойовий прапор Арміє Північної Вірджинії (Додаток Б, рис. 2). До кінця існування Конфедерації прапор солдатів також був, по суті, національним прапором цього державного утворення⁴.

¹ John M. C. Confederate Battle Flag: America's Most Embattled Emblem, Boston: Harvard University Press, 2005.

² John M. C. Confederate Battle Flag: America's Most Embattled Emblem, Boston: Harvard University Press, 2005.P. 267

³ John M. C. Confederate Battle Flag: America's Most Embattled Emblem, Boston: Harvard University Press, 2005.P. 272

⁴ John M. C. Confederate Battle Flag: America's Most Embattled Emblem, Boston: Harvard University Press, 2005.

Зараз політичні події в Америці змушують переосмислити використання прапора у державній символіці, прапор Конфедерації все ще можна побачити як частину офіційного прапору або емблеми штату. З цього приводу думки американців розділилися.

Період громадянської війни в Сполучених Штатах Америки досі залишається і ще довго буде знаходитися в пам'яті людей. Коли ми думаємо про спадок у вигляді символіки ми згадуємо про прапори Союзу та Конфедерації у першу чергу, але усе ж таки найважливішим і найпоширенішим символом сьогодення є прапор Конфедерації. Прихильники прапора розглядають його як символ походження і спадщини. Для них він представляє окрему культурну традицію Півдня, яка дуже відрізняється від решти Сполучених Штатів. Вона прив'язана до представництва прав держав проти того, що вони вважають надмічною федеральною юрисдикцією. Однак для багатьох американців прапор - це подання рабства, ненависті та верховенства білого. Метью Гутерл, професор африканської та американської освіти в Університеті Брауна, сказав *Washington Post*: «Коли люди говорять, що «спадщина це не ненависть», то вони пропускають очевидне, що ця спадщина і є ненавистю. Коли хтось каже, що це історія, що ж ця особлива історія невіддільна від ненависті, тому що мова йде саме про ненависть. Мова йде про расизм, та про рабство».¹

1.3. Символіка Ку-клус-клану

Сумнозвісна організація яка через жахливі події стала відома в усьому світі має назву Ку-клус-клан. Група, що включала багатьох колишніх ветеранів Конфедерації, заснувала першу філію Ку-клукс-клану як соціальний клуб в Пуласкі, штат Теннессі, в 1865 р. Влітку 1867 р. місцеві відділення зустрілися на організаційному з'їзді і проголосили те, що вони називали «Невидимою Імперією Півдня». Організація Ку-клукс-клану співпала з

¹ Matthew G. What the Confederate flag really means to America today, according to a race historian, *Washington D.C.: Washington Post*, 2015.

початком другої фази післявоєнної реконструкції яку запровадили більш радикальні члени Республіканської партії в Конгресі. Відкинувши відносно м'яку політику реконструкції президента Е. Джонсона, яка відбулася з 1865 по 1866 рр., Конгрес прийняв Закон про реконструкцію щодо президентського вето. Згідно з його положеннями, Південь поділявся на п'ять військових округів, і кожен штат повинен був затвердити 14-ту поправку, яка надавала рівні конституційні права колишнім рабам і утверджувала загальне виборче право чоловіків¹.

Білі південці з усіх верств суспільства приєднувалися до Ку-клус-клану. Заради збереження закону і порядку в суспільстві, де домінували білі люди, «klansmen» карали знову звільнених чорних з різних причин, включаючи «нахабне» ставлення до білих. Наприклад, вони вбивали викладачів шкіл, які виступали за свободу і спалювали їхні школи. Але, насамперед, Ку-клус-клан прагнув позбутися республіканського впливу на Півдні, тероризуючи і вбиваючи партійних лідерів і всіх тих, хто голосував за нього республіканців².

За час, що передував президентським виборам 1868 р., діяльність Ку-клус-клану значно поживавилася. Тим не менш, жорстокість членів організації доводила, що південні штати боляче переживали поразку в громадянській війні. Стало зрозуміло, що для припинення насильства та захисту чорношкірих в південних штатах, доведеться приймати більш жорсткі закони. За різними оцінками, найбільш масовим Ку-клус-клан став в 1920-х рр., коли в лавах організації нараховувалося більше 4 млн. осіб в усьому США.

Водночас, Ку-клус-клан не являв собою цілісну організацію та складався часто з невеликих, роз'єднаних груп, які постійно змінювали свою назву та лідерів. Сьогодні у США існує трохи більше тридцяти активних груп. Незважаючи на суттєве скорочення популярності Ку-клус-клан, його символіка продовжує використовуватися як в США, так і в інших країнах.

¹ Walter J. F. Ku Klux Klan: Its Origins, Growth and Disbandment, Boston: Massachusetts Press, 1905

² Axelrod A. The International Encyclopedia of Secret Societies & Fraternal Orders, New York: Facts On File, 1997.

Щодо самої символіки важливо виділити декілька незамінних аспектів. По-перше одними із найважливіших символів Ку-клус-клану, були три літери «ККК», що є скороченням назви (аббревіатура) організації, є велика кількість варіацій та шифрів цих трьох літер. Наприклад, цифри «311», які часто використовуються членами клану (11 літерою англійського алфавіту є буква «К»; таким чином, 3 рази по 11 дорівнює «ККК», або «Ku Klux Klan»). Число «311» іноді використовується як привітання для демонстрації членства в Ку-клус-клані або просто симпатії до руху та його ідеології.

Крім того, «ККК» були закодовані в одній із двох головних емблем клану – трикутнику. Трикутний символ «ККК» нагадує трикутник усередині трикутника, але насправді являє собою три букви К, вирівняні в трикутнику і звернені всередину. Це старий символ, який був відроджений сучасними групами Ку-клус-клану. Варіація цього символу має вигляд літери «К», що звернена назовні, а не всередину. Водночас, слід згадати, що трикутники як символи використовувалися протягом багатьох сторіч, від цивілізації Майя до масонів нового покоління¹.

Іншими відомими емблемами руху були «Хрест Крові» (Додаток В, рис. 1) та акронім «МІОАК» («Mystic Insignia of Klansman»). «Хрест Крові» зовні нагадує білий хрест у чорному контурі на червоному тлі круглої форми. У середині хреста знаходиться крапля червоної крові².

На початку 1900-х рр., коли виник так званий «другий Ку-клукс-клан», він прийняв символ, що складався з чотирьох букв «К», звернених назовні. У центрі був символ інь-янь. У наступні роки, однак, чотири літери було переорієнтовано більш вертикально, внаслідок чого символ виглядав як хрест. У той же час біла частина символу інь-янь зникла, залишилася лише кольорова частина, яка нагадувала краплю крові. Таким чином, зрештою, багато членів клану прийшли до думки, що їх справжнім символом був хрест, і що «крапля

¹ Walter J. F. Ku Klux Klan: Its Origins, Growth and Disbandment, Boston: Massachusetts Press, 1905

² Thomas R. P. One hundred percent American: the rebirth and decline of the Ku Klux Klan in the 1920s New York: Rowman & Littlefield, 2011.

крові» представляла кров, пролиту на захисту «білої раси». Сьогодні все ще можна побачити цей символ як знак членів руху або тих, хто їх підтримує.

Наступним і одним із найбільш впізнаваних символів Ку-клус-клану став одяг учасників руху. Починаючи з 1860-х і 1870-х рр. члени Ку-клус-клану носили маски або капюшони, а іноді й мантиї, але це був другий ку-клукс-клан, який почався в 1915 р., що дійсно встановив певний зразок зовнішнього вигляду члена руху з капюшоном і мантиєю Клансмерів (Додаток Б, рис. 2). Дійсно, образ з капюшоном членів клану став популярним у культурі символом ненависті, що відтворювався як на футболках, так і татуваннях¹.

Другий Ку-клукс-клан сильно вплинув на братські суспільства початку ХХ ст. і в результаті виникла дивна сукупність назв, ритуалів, кодів, знаків і спорядження. Проте, коли в 1940-х рр. другий Клан було ліквідовано, сформовані в попередні десятиріччя традиції руху (різноманітні символічні та ритуальні практики) також зазнали відчутних трансформацій. Сьогодні не існує універсального набору значень щодо одягу членів Ку-клус-клану, їх кольорів і символів. Клани можуть сильно відрізнятися один від одного. У більшості груп Ку-клукс-клану учасники руху носять білі мантиї (схожі на халати), кольорові смужки на мантиях мають право розмішувати керівники кланів. В деяких групах керівникам кланів дозволено носити одяг інших кольорів: чорний, зелений, пурпурний та ін.². Наприклад, зелені мантиї вказують на керівників клану «Великі Дракони», чорні мантиї – «Knighthawks», посада охоронника клану. Мантиї можуть бути прикрашені також емблемами кланів. Деякі групи вимагають, щоб їх члени носили мантиї на всіх подіях клану, тоді як інші групи – лише під час певних обрядових дій. Деякі групи взагалі відмовилися від мантий на користь військової форми або сучасного повсякденного одягу. На рис. 4 можна побачити членів Ку-клукс-клану в робі з «Хрестом Крові», що тримають прапор конфедерації.

¹ Jack N. *Terror in the Night: The Klan's Campaign Against the Jews*, New York: Simon & Schuster, 1993

² Stetson K. *The Klan Unmasked*, Tampa: University Press of Florida, 1990.

Слід також сказати про закодовану (насичену символічними значеннями) мову Ку-клукс-клану. Члени різноманітних груп винайшли її, щоби спілкувати, не боячись, що їх викриють. Наприклад, часто використовуються різноманітні акроніми, наприклад, «AKIA» (скорочення «A Klansman I Am», «Я є членом клану») або «AYAK» («Чи ти є член клану?»). Основні такі скорочення з'явилися на початку XX ст.¹. Хоча другий Ку-клукс-клан припинив своє існування, більша частина його термінології та обрядів збереглася до сьогодні.

Отже, як ми вже відзначали на початку, національні символи є потужним джерелом політичної влади. Це дослідження свідчить про те, що національний символізм викликає потужні вирази національної ідентичності, спрямовані насамперед на самозростаючу психологічну групу з метою набуття і вираження особистості та самооцінки. Цей розділ демонструє, що національні символи, зокрема американський прапор, який зараз зберігає свою первісну форму після громадянської війни в США, допомагають формувати національну прихильність американців. Крім того, навіть незважаючи на те, що прапор прийнято вважати патріотичним символом, наші дані свідчать про те, що прапор швидше збуджує націоналізм, ніж патріотизм. Унікальна історія американського прапора виринає з історії цієї країни і нагадує нам про тріумфальне зародження неподільних Сполучених Штатів. 13 смуг: символ перших 13 колоній, зірки: символ нашої 50 штатів США. По мірі зростання і розвитку країни еволюціонував і прапор. Сьогодні прапор залишається яскравим символом американських принципів демократії, справедливості та свободи і, звичайно, вічної пам'яті тих, хто пожертвував своїм життям, захищаючи ці внутрішні принципи Сполучених Штатів Америки.

¹ Axelrod A. The International Encyclopedia of Secret Societies & Fraternal Orders, New York: Facts On File, 1997.

РОЗДІЛ II. СИМВОЛІКА ТА ЕМБЛЕМАТИКА СУСПІЛЬНИХ РУХІВ ЗА ГЕНДЕРНІ ПРАВА В США (1860–1960-ті рр.)

2.1. Символіка та емблематика суфражистського руху

Рух жіночого виборчого права розпочався 1848 р., коли в Сенека-Фоллз, Нью-Йорк, відбулася конференція за права жінок. Вона не була першою на підтримку прав жінок, але суфражистки пізніше розглядали саме цю конференцію як зустріч, яка започаткувала виборчий рух жінок. Протягом наступних 50 років прибічники виборчого права жінок просували серед громадськості тему легальності виборчого права для всіх громадян незалежно від статі. Під керівництвом Сьюзан Ентоні, Елізабет Каді Стентон та інших піонерок із захисту громадянських прав жінок, суфражистки поширювали петиції та тиснули на Конгрес для внесення конституційної поправки для надання виборчого права жінкам.

На рубежі XIX та XX ст. жінки-реформатори наголошували на важливості реформ, проте багато політиків не бажали слухати групу громадянок, що не мали прав. Таким чином, з часом жінки почали усвідомлювати, що для того, щоби досягти реформ, їм необхідно отримати право голосу. З цих причин рух за виборче право жінок набув масового характеру. У XX ст. керівництво виборчого руху перейшло до двох організацій. Перша, Національна Американська Асоціація Жінок Суфражисток (NAWSA), під керівництвом Керрі Чепман Катт, була помірною, більш пасивною організацією. NAWSA здійснила кампанії, спрямовані на те, щоби жінки в окремих штатах отримали громадянські права, і одночасно лобіювала Президента Вілсона і Конгрес прийняти виборче право для жінок як Конституційну поправку. У 1910-х рр. кількість членів NAWSA становила мільйони осіб ¹. Друга група, Національна Жіноча Партія (NWP), під керівництвом Аліси Пол, була більш войовничою організацією. NWP

¹ Suzanne M. Woman Suffrage and the Origins of Liberal Feminism in the United States, 1820-1920. Cambridge: Harvard University Press, 1996.

здійснила радикальні дії, включаючи пікетування Білого дому, щоби переконати Вільсона і Конгрес прийняти виборчу поправку для жінок¹.

У 1920 р., завдяки об'єднаним зусиллям NAWSA і NWP, 19-та поправка, яка надавала жінкам громадянські права, була остаточно ратифікована. Ця перемога вважається найважливішим досягненням жінок першої половини ХХ ст. Це було найбільше розширення демократичних виборчих прав в історії американської нації, і ці права було досягнуто мирно, через демократичні процеси².

Одним із головних символів жіночого руху в США стала зелена кнопка (значок) з білим краєм, яку кріпили на одяг, фіолетовими літерами на ній було написано «Vote for Women» («Голос для жінок»). Це гасло стало одним із найпопулярніших і впізнаваних в жіночому виборчому русі. Ця кнопка набула майже сакрального значення для американських жінок сьогодення. Її зображення можна зустріти на вулицях Вашингтона, на місцях де проходили «бойові» дії за право на голосування жінок³. Під зображенням часто можна побачити квіти, якими вшановують пам'ять загиблих у цій боротьбі жінок та відсвяткувати перемоги фемінізму. Також інтерпретації цього зображення з додатковими елементами можна зустріти на символі штату Канзас.

Також одним із символів суфражистського руху є прапор, за будовою він схожий на прапор Франції та складеться з трьох кольорів – фіолетового, зеленого та білого. Існує декілька різних думок з приводу того, що саме означали ці кольори. Пені Петік-Лоуренс, редактор щотижневої газети «Голосую за жінок», пояснила символіку кольорів 1908 р.: «Фіолетовий, як всі знають, є царським кольором, позначенням свободи і гідності; білий означає чистоту в приватному і громадському житті, зелений колір – надію і емблему

¹ Susan B. A., Ida H.H. The History of Woman Suffrage. Salem, New Hampshire: Ayer Company, Publishers, Inc., 1902.

² Catherine A. Parlor Politics: In Which the Ladies of Washington Help Build a City and a Government. Charlottesville: University Press of Virginia, 2000.

³ Alice P. Edited by Amelia Fry, Conversations with Alice Paul: Woman Suffrage and the Equal Rights Amendment. Suffragists Oral History Project. Berkeley: University of California Berkeley, 1976.

весни». Отже, кольори прапора підкреслюють спрямування суфражистського руху до свободи і гідності, чистоти і надії¹.

Оскільки слоган руху суфражисток був «Дайте жінці голосувати», лідерки руху Еммелін і Крістабель Панкхерст пропонували використовувати в межах руху три основні кольори: Зелений = Дай, Білий = Жінка і Бузковий = Голосування. WSPU закликав жінок «носити кольори», демонструючи тим самим підтримку суфражистському руху. Пені Петік-Лоуренс відзначала, що завдяки використанню певних кольорів, рух за права жінок стає більш впізнаваним².

Протягом подальших десятиліть зазначені кольори та символи використовувалися політиками та урядом у різних галузях, тому можна зрозуміти чому навіть зараз їх досі використовують. Щороку у березні в Вашингтоні проходять Марші за права жінок. Для того, щоби підтримати демократичні цінності, мільйони людей виходять на вулиці, приїжджають у Вашингтон з різних міст США. Основними кольорами заходів є фіолетовий, зелений, та білий. Всі учасники маршів мають одягатися так, щоби мати на собі ці кольори та кнопку «Vote for Women».

У серпні 1920 р. боротьба поколінь жінок в США за рівні з чоловіками політичні права, здавалося б, закінчилася тріумфально. Сімдесят два роки тому Елізабет Кеді Стентон, Лукреція Мотт і їх однолітки потрясли «ввічливе суспільство», зажадавши для жінок права голосу і низки інших прав (таких як, отримання громадянства та прописки не залежано від свого чоловіка, балотування на виборах, та інше). Жінки-суфражистки продовжували проходити через незліченні випробування і приниження, щоб дістатися цих громадянських прав; вони не тільки говорили, організовували, подавали петиції, подорожували, марширували і збирали кошти; деякі з них навіть пережили напади, в'язницю і голод, щоб надати справі належного розголосу.

¹ Eleanor F. Century of Struggle: The Woman's Rights Movement in the United States. Cambridge, Mass.: Belknap Press of Harvard University Press, 1975.

² Ellen C. D. Harriot Stanton Blatch and the Winning of Woman Suffrage. New Haven: Yale University Press, 1997.

Коли законодавчий орган Теннессі проголосував за ратифікацію 19-ї поправки, це право було, нарешті, завойоване.

19-та поправка офіційно усунула статтю як перешкоду для голосування на всій території Сполучених Штатів. Вона розширила право голосу на більше число людей, ніж будь-яка інша поправка в американській історії. І тим не менше, спадщина 19-ї поправки в короткостроковій перспективі і протягом наступного століття виявилася доволі складною для утримання¹. Вона утвердила рівність між статями, але залишила нерівність, яка знаходилася на перехресті між соціальними класами, расами та етноконфесійними спільнотами. Вона стимулювала важливі зміни в політиці, але залишила багато завдань бажаної реформи невиконаними. 19-та поправка допомогла білошкірим жінкам, знайти нові посади в урядових установах, політичних партіях і навіть на виборних посадах, а з часом навіть висувати свої кандидатури на пост президента, і в той же час залишило більшість із них за межами владних структур. Боротьба за рівноправність жінок не завершилася, але 19-та поправка стала вирішальним кроком у триваючому прагненні до більш представницької системи державного апарату.

Із втіленням запланованих цілей, здобуттям права голосу, та появою нових напрямів суффражистського руху, з'являлися і нові символи. Якщо раніше головними символами жінок, були три кольори: бузковий, білий, та золотий, які використовувалися на одязі, прапорах та банерах. Або блакитна птиця, яку Массачусетська асоціація жінок-суффражисток обрала в якості свого символу, який залишився до дня проведення в 1915 р. референдуму штату з питання про доступ жінок до голосування. У день референдуму, 19 липня 1915 р., по всьому штату було прикрашено до 100 тис. такими знаками. Також варто пам'ятати про «значок круглої форми», який вдягався на одяг, із закликом підтримати жінок в їхній боротьбі, а пізніше став символом який карбувався на монетах та вимальовувався на будівлях в усій країні. Жінки

¹ Bomboy S. The Vote that Led to the 19th Amendment, Washington D.C.: Constitution Daily, 2019.

вигадали нові символи для свого руху та офіційно закріпили за собою старі, які раніше не набули широкого поширення.

У популярній культурі епохи виборчого права, жінки асоціювалися з кішками (як пасивними домашніми тваринами). Очікувалося, що жінки середнього класу будуть залишитися вдома¹. Чоловіки, своєю чергою, завжди були на «вулиці», у вирії політичних подій. Анти-суфражистки, зокрема художниці, символічно використовували порівняння чоловіків з фізично активними тваринами, наприклад собаками, у своїх карикатурах. Анти-суфражистські організації у Британії використовували образи котів, щоб спробувати показати жінок як простих і делікатних тварин. З карикатур випливало, що виборче право жінок настільки ж абсурдне, як і виборче право для котів, оскільки жінки (і коти) не мають можливості голосувати. Кішки також символічно використовувалися в деяких американських оголошеннях проти виборчого права. Ряд американських мультфільмів показували чоловіків вдома з кішкою, де вони піклувались про дітей. Кішка символізувала втрату чоловічої мужності. Деякі люди вважали, що якщо жінки братимуть участь у політиці, чоловіки залишаться вдома, щоб виховувати дітей, що на той час вважалося апогеєм чоловічої безхребетності (Додаток Г, рис 1). В Англії листівки, плакати та мультфільми демонстрували котів у фіолетовому, зеленому та золотому кольорах, вимагаючи доступу до виборчого бюлетеня. Британські жінки використовували зазначені кольори разом із гаслом «дайте жінкам право голосу». Американські жінки замінили зелений на золото, щоб віддати належне використанню соняшника в рамках виборчої кампанії 1867 р., але вирішили зберегти фіолетовий і білий. Фіолетовий означав вірність, білий – чистоту, а золотий – надію. У США також відбулося певне перетворення образу кота на символ виборчого права. У квітні 1916 р. Нелл Річардсон та Еліс Берк розпочали подорож для просування кампанії. Виїжджаючи з Нью-Йорка, ці дві жінки зупинялися в містах та містечках США, на вулицях, в

¹ Andersen K. After Suffrage: Women in Partisan and Electoral Politics before the New Deal. Chicago: University of Chicago Press, 1996.

будинках людей та інших місцях зустрічей, щоб поговорити про важливість виборчого права жінок. Під час подорожі жінкам подарували маленьку чорну кішку. Названий Саксоном в честь марки автомобіля, якою вони керували, кіт став їх неофіційним талісманом, та закарбувався в пам'ять американців, змінивши негативну асоціацію кішок із жінками на більш позитивну (Додаток Г, рис. 2).

У 1920 р. троянда стала новим символом протистоянь суфражизму з анти-рухами, направленими на його придушення. Підставою стало те, що у цьому році в Нешвіллі, штат Теннессі, суфражистки та анти-суфражисти зустрілися, щоб лобіювати державне законодавство, за і проти ратифікації 19-ї поправки. Слід відзначити, що Теннессі був 36 штатом, необхідним для ратифікації поправки, щоб вона була закріплена на законодавчому рівні, треба було отримати голос цього штату. Обидві сторони носили шпильки у формі троянди, щоб вказати, на якій стороні вони перебували: суфражистки носили жовті троянди, а анти-суфражисти – червоні троянди¹(Додаток Г, рис. 3).

У 1917 р. протестувальниці – «Мовчазні Сентинели», організовані Національною жіночою партією, – стояли в тиші під огорожею Білого дому, що було використано як стратегія підвищення обізнаності населення щодо виборчого права жінок. Коли США вступили в Першу світову війну, толерантність громадськості до протесту зменшилася. Понад 90 мовчазних протестуючих було заарештовано за звинуваченням у перешкоді руху і було відправлено до в'язниці як в окрузі Колумбія, так і у штаті Вірджинія. Перебуваючи у в'язниці, їх били, насильно годували та вчиняли інші злочини. Розголошення жорстокого поводження у в'язниці сприяло зміні думок громадськості та Конгресу щодо виборчого права жінок. Срібні шпильки у формі в'язничної камери із замком у формі серця були надані Національною жіночою партією кожній із жінок, «засуджених за свободу». На фотографії у додатку можна побачити шпильку в'язниці Холлоуей, яку англійська

¹ Blake D. The Colours of the Suffragettes, New York: Women's History Bites, 2014.

суфражистка Сильвія Панкхерст подарувала членам Жіночого соціального та політичного союзу, які потрапили до в'язниці (Додаток Г, рис. 4).

Ще одним розповсюдженим символом жіночого руху стали зірки. На прапорі США кожен штат в союзі представлений зіркою. У 1919 р. Національна жіноча партія на чолі з Еліс Пол почала вишивати зірки на гігантському фіолетовому, білому та золотому прапорі. Щоразу, коли штат ратифікував 19-ту поправку, на прапор нашивали нову зірку. На прапорі Національної жіночої партії розташовувалося 36 зірок, що символізувало кількість ратифікацій, необхідних для внесення змін до закону (Додаток Г, рис. 5).

Разом із тим зірки на прапорі жінки вишивали для себе, щоб нагадати про прогрес їхнього руху. Водночас, на нашу думку, найцікавішим символом з наведених вище, є кішки. Проведення паралелі між жінками та кішками було зроблено і розрекламовано прихильниками анти-суфражистського руху, щоб їхні заклики виглядали абсурдними. Суфражистки, у свою чергу, взявши той самий образ та вклавши в нього позитивну ідею, змінили відношення до образу в цілому. З політтехнологічної точки зору, цей приклад є такою собі реверсивною психологією, дієвою стратегією яка використовується і сьогодні. Якщо людині можна показати один і той самий образ з іншого боку, то можна змусити глядача сумніватися у правильності свого судження, тим самим змусити його замислитися.

Жіночий суфражистський рух надав значний поштовх відстоюванню жіночих прав. Суфражистки почали з боротьби за виборче право для жінок, феміністки продовжили боротьбу проти гендерної дискримінації. Ці проблеми і надалі продовжують еволюціонувати, навіть у XXI ст., коли вже задавалося б людство просунулося далі і такі проблеми як нерівність не можуть бути актуальними. Символіка суфражистського руху дійшла до американців нового століття і стала символами фемінізму, що еволюціонував, та пам'яттю про минулі події, що і надалі будуть важливими в історії США.

2.2. Символіка та емблематика другої хвилі феміністського руху

Після успішного отримання права голосу та остаточного його закріплення на законодавчому рівні, жінки вирішили піти далі, та вже за кілька років почали кампанію на захист їх прав на робочому місці. Від промислової революції до підйому масового виробництва на початку XX століття жінки трансформували свої стосунки з профспілковим рухом. Протягом XIX ст. велика кількість жінок працювали на заводах і фабриках, по 14 годин на день, 6 днів на тиждень на небезпечних роботах, за нижчу, порівняно з чоловіками, оплату праці¹. У відповідь на важкі умови праці молоді працівники та працівниці текстильної промисловості організували перші промислові протести та страйки в Америці. Незважаючи на ці зусилля, жінки, як правило, були виключені з більшого робочого руху. Відповідно до суспільної точки зору того часу, жінка мала залишатися вдома, робітничий рух виступав за «сімейну заробітну плату», достатньо високу, щоб чоловік, сам, міг самостійно підтримувати свою сім'ю.

На рубежі XIX–XX ст. рух за виборче право жінок та вплив прогресистів і соціалістів кинули виклик традиційним чоловічим віруванням щодо ролі жінки в суспільстві. Натхнені ліберальними ідеями та працюючи в незмінних умовах, десятки тисяч робітниць і робітників організували Міжнародний Союз Робітників Жіночого Одягу (*International Ladies Garment Workers Union*)². Завдяки єдності зі своїми колегами-чоловіками, організацією торговельних майданчиків, страйків та войовничості жінки продемонстрували, що вони можуть забезпечити визнання профспілок, вимагати більшу заробітну плату та скорочення робочого часу у своїх роботодавців.

Протягом XX ст. жінки невтомно працювали над тим, щоб гендерна рівність стала центральною темою для руху профспілки. Після втрати високооплачуваної профспілкової роботи із закінченням Другої світової війни мільйони жінок шукали нових можливостей у секторах, де переважають

¹ Cott N. F. *The Grounding of Modern Feminism*. New Haven, CT: Yale University Press, 1989.

² Freeman J. *A Room at a Time: How Women Entered Party Politics*. Lanham, Maryland: Rowman and Littlefield Publishers, 2000.

жінки: роздрібна торгівля, охорона здоров'я, освіта та послуги. Їх робочий день був довшим, заробітна плата нижчою, а профспілкові організації занадто слабкими¹. Ці умови, поряд з усталеними патріархальними поглядами на жінок як робочу силу, спровокували другу хвилю фемінізму. Коли на початку 1960-х рр. були введені федеральні антидискримінаційні закони, організована праця під тиском з боку феміністичного руху слідувала за заборонаю дискримінації за статтю як у Законі про рівну оплату, так і в Законі про громадянські права 1964 р.

У 1974 р. Коаліція Жінок Профспілки (або CLUW) об'єднала членів усіх профспілок і прагнула збільшити членство жінок та представництво в керівництві. “CLUW” також виступала за спільні контракти, закони та зусилля, спрямовані на виконання широкого кола питань:

- недискримінаційний найм та просування по службі;
- рівна оплата праці;
- оплачувана сімейна відпустка;
- сексуальні домагання та насильство;
- репродуктивні права;
- догляд за дітьми.

Незважаючи на значний прогрес, боротьба за рівність тривала для понад 6 млн жінок, які складали майже половину всього членства в профспілці. “CLUW” була не лише організацією праці та феміністською організацією. «Переслідуючи проблеми жінок, використовуючи стиль та структури робочого руху, вона також виступала як сполучна ланка та сприяла залученню жіночих питань до порядку денного. Організуючи жінок у спілки та приводячи жінок на керівні посади, “CLUW” прагнула перетворення профспілок з «ненав'язливою мобілізацією» на частину важливої стратегії для досягнення феміністичних цілей.² Представництво жінок та меншин серед

¹ Muncy R. Creating a Female Dominion in American Reform, 1890–1935. New York: Oxford University Press, 1994.

² Building Movement Bridges: The Coalition of Labor Union Women, Boston: The Coalition of Labor Union Women, 1920. P. 140

членів профспілки та керівництва мало значний вплив на проблеми вирішення профспілок, оскільки жінки-лідери профспілок є більш прихильними, ніж чоловіки, до організаційних вигод та політики допомоги працівникам з їх сімейними обов'язками. Проблеми на робочому місці, з якими частіш за все стикалися жінки (наприклад, сексуальні домагання), відрізняються від тих, з якими стикаються чоловіки¹.

Отже, можна сказати, що “CLUW” по-різному сприяла розробці феміністичної трудової програми. По-перше, “CLUW” підтримувала такі питання, як догляд за дітьми, яким раніше нехтували як жіночі, так і робочі рухи. По-друге, “CLUW” підтримувала вирішення нових проблем, на кшталт справедливої оплати праці. По-третє, “CLUW” підтримувала обговорення та пошук можливих шляхів вирішення таких феміністичних питань, як сексуальні домагання та репродуктивні права, трудові відносини тощо.

Профспілка відігравала важливу роль у «другій хвилі фемінізму» (1960–1980-ті рр.) в США, не менш важливу ніж суфражистська асоціація під час зародження жіночого руху. Тому символ профспілки був широко впізнаваний (Додаток Г, рис. 1). Скорочення назви профспілки було визначене літерами “CLUW” стилізованими та написаними так, що С та L знаходилися зверху, а U та W знизу, формувало своєрідний квадрат. Одразу під ними можна побачити знак рівності, який символізує рівноправність між чоловіками та жінками. Все це було вписано в коло, яке символізувало єдність та одностайність серед членів профспілки, або могло служити посередником між рівними правами та діяльністю профспілки². Ця емблема часто використовувалася на банерах, вишивалася на одязі, програмах зборів профспілки та навіть газетах, що друкувалися профспілкою (Додаток Г, рис. 2–3). Але також одним із головних символів є нагрудний знак, який з'являється ще за часів «першої хвилі фемінізму». На нагрудному знаку зображена

¹ Schuyler L. G. *The Weight of Their Votes: Southern Women and Political Leverage in the 1920s*. Chapel Hill: University of North Carolina Press, 2006.

² *Building Movement Bridges: The Coalition of Labor Union Women*, Boston: The Coalition of Labor Union Women, 1920. P. 140

емблема профспілки, зверху та знизу якої були викарбувані слова «Місце жінки у своїй профспілці». Це було свого роду викликом у протиставленні анти-суфражистам, кампанія яких велася під слоганом «Місце жінки вдома».

Також в символіці фемінізму варто виділити такі «анти-символи», які часто інтерпретують як про-феміністські, як-от всім відоме зображення Розі Ретривер (Додаток Г, рис. 4). Знаменитості часто одягаються, як Розі, щоб висловити свою прихильність фемінізму. На жаль, реальна історія полягає в тому, що Розі Ретривер, по суті, стала агітаційним викликом під час Другої світової війни, який мав переконати жінок зайнятися роботою, яку залишили їхні чоловіки, коли вони йшли на війну. Безсумнівно, робота жінок на виробництві, зокрема військової та цивільної техніки, сприяла розвитку феміністського руху¹.

Слід відзначити, що популярна версія жінки з біцепсом була розроблена Джей Говардом Міллером, який черпав натхнення у втомлених робітників важкої промисловості. Міллер ніколи не прагнув до того, щоби його творіння стало символом розширення прав і можливостей жінок. Винайдений ним образ жінки мав використовуватися для того, щоби спонукати жінок зайняти робочі місця на фабриках в рамках їх патріотичного обов'язку перед країною в умовах війни. Його пропаганда зручно ігнорувала той факт, що від жінок очікували б продовження домашньої роботи і після того, як вони вийдуть на роботу, а після війни, заробивши майже на 50 % менше, ніж їхні колеги-чоловіки, жінки звільняться, віддавши «законне місце» чоловічій половині.

Звісно емблема “CLUW” набула величезного значення та не менш малого розголосу, слугуючи символом впливу жінок, які тепер були захищені профспілкою. Але як нам відомо, плакат Роуз Ретривер мав більше значення тому і надалі користується популярністю. Враховуючи, що Роуз Ретривер насправді не була символом, який був задуманий для просунення феміністичних поглядів, але завдяки пропаганді набув неабиякої

¹ Scharf L., Joan M. J. Decades of Discontent: The Women's Movement, 1920–1940. Westport, CT: Greenwood, 1983.

популярності, і став сприйматися як про-феміністичне гасло. Загалом, трафаретні плакати не були притаманними для американських рухів за громадянські права, а скоріш частіше використовувалися в країнах з комуністичним режимом, таких як Китай та СРСР. Тому, у зв'язку з посиленою пропагандою під час Другої світової війни, символи феміністського руху зазнали відчутних трансформацій не лише в США, але також більшості країн світу, про що свідчить їх використання не тільки в декораціях (як пережитки минулого), але і в новій хвилі фемінізму а сучасному етапі.

2.3. Символіка боротьби афро-американок за рівні права

Протягом XIX і XX ст. чорношкірі жінки грали активну роль у боротьбі за загальне виборче право. Вони брали участь у політичних зборах та організовували політичні товариства. Афро-американські жінки відвідували політичні з'їзди у своїх місцевих церквах, де планували стратегії боротьби за отримання права голосу. В кінці XIX ст. більше чорношкірих активісток працювало для церков, газет, середніх шкіл та коледжів, що дало їм платформу для просування своїх ідей¹. Але незважаючи на їхню наполегливу працю, багато людей не слухали їх. Чорношкірі чоловіки та білі жінки зазвичай керували громадськими організаціями (на кшталт CLUW) та встановлювали порядок денний рухів за здобуття рівних громадських прав. Вони часто виключали чорношкірих жінок зі своїх організацій та діяльності. Наприклад, "CLUW" заважала чорношкірим жінкам відвідувати їхні зібрання. Чорним жінкам часто доводилося йти окремо від білих жінок на парадах виборців.

Чорношкірі жінки виявилися на перехресті двох напрямків. Афро-американські чоловіки хотіли їхньої підтримки у боротьбі з расовою дискримінацією та забобонами, тоді як білошкірі жінки бажали, щоб вони допомогли змінити статус жінок в американському суспільстві. Обидві групи

¹ Coleman W. Architects of a Vision: Black Women and Their Antebellum Quest for Political and Social Equality, Boston: *African American Women and the Vote*, 2016.

ігнорували виклики, з якими стикалися афро-американки¹. Чорношкірі реформатори, такі як Мері Черч Террелл, Френсіс Еллен Уоткінс Харпер та Гаррієт Тубман, зрозуміли та почали працювати для того, щоб донести навколишньому середовищу, що і їх раса, і їхня стать впливають на їх права та можливості.

Через своє становище чорношкірі жінки орієнтувались на права людини та загальне виборче право, а не на виборче право виключно для афроамериканців чи жінок. Багато афро-американських суфражисток брало участь у дебатах щодо 15-ї поправки, яка сприяла б розширенню прав чорношкірих чоловіків, але не чорношкірих жінок. Мері Енн Шадд Карі висловилася на підтримку 15-ї поправки, але також була критично налаштована до неї, оскільки вона не давала жінкам права голосу. Сожорнер Трут стверджувала, що чорношкірі жінки продовжуватимуть стикатися з дискримінацією та забобонами, якщо їхній голос не отримає такої ж ваги, як голоси всіх чорношкірих.

Афро-американські жінки також вважали, що питання виборчого права є занадто великим і складним, щоби бути вирішеним певною групою чи організацією самостійно. Вони сподівалися, що різні групи працюватимуть разом для досягнення спільної мети. Чорношкірі суфражистки, як Нанні Хелен Берроуз, писали та говорили про необхідність співпраці чорно-білих жінок для досягнення права голосу². Афро-американські жінки працювали з основними суфражистками та організаціями, як Національна американська асоціація виборчих прав жінок. Однак основні організації не вирішували викликів, з якими стикалися чорношкірі жінки через їх расу, такі як негативні стереотипи, домагання та нерівний доступ до роботи, житла та освіти³. Під час жорсткої сегрегації, афро-американців сприймали як «другосортних» громадян, вже не

¹ Gordon A. D. *African American Women and the Vote, 1837–1965*. Amherst: University of Massachusetts Press, 1997.

² Gordon A. D. *African American Women and the Vote, 1837–1965*. Amherst: University of Massachusetts Press, 1997.

³ Materson L. G. *For the Freedom of Her Race: Black Women and Electoral Politics in Illinois, 1877–1932*. Chapel Hill: University of North Carolina Press, 2009.

кажучи про те, щоб надати їм такі самі права як і в білої половини населення. Саме в цей час відбувалася і боротьба жінок за право на голосування. Включення чорних жінок в ряди суфражистського руху могло призвести до абсолютної зневаги жіночого руху в цілому з боку державного апарату. Майже всі чоловіки білого кольору шкіри, не були готові одразу підтримати обидві ідеї, тому що вважалося абсурдним надати право вибору жінкам, не кажучи вже й про чорношкірих жінок, які мали ще менше прав, ніж чорні чоловіки, та були на нижчому щаблі соціальної ієрархії. Тому суфражисткам не залишилося нічого іншого, як обмежити чорну половину жінок, аби в них з'явився шанс на право для голосу більшої, білої половини жіноцтва. Так, наприкінці XIX ст. чорношкірі жінки створювали клуби та організації, де вони могли зосередитись на проблемах, що їх хвилювали.

Після того, як 1920 р. була ратифікована 19-та поправка, чорношкірі жінки голосували на виборах і займали політичні посади. Однак багато штатів прийняли закони, які дискримінували афроамериканців та обмежували їхні свободи. Чорношкірі жінки продовжували боротися за свої права. Педагог та політичний радник Мері Маклеод Бетюн у 1935 р. сформувала «Національну Радугу Негро-Жінок» для забезпечення громадянських прав. Десятки тисяч афро-американців працювали протягом декількох десятиліть, щоб забезпечити виборче право, яке було гарантоване під час прийняття Закону про права голосу в 1965 р. Цей Закон являє собою більше століття роботи чорношкірих жінок для того, щоби зробити голосування легшим та справедливим.

Одним із розповсюджених символів афро-американського фемінізму є так званий символ «Сила Жінки» (Додаток Д, рис. 1). Цей символ з'явився на початку століття, ще до активістських рухів 1960–1970-х рр. Він часто асоціюється з «радикальним фемінізмом»¹. Очевидно, це адаптація символу Венери в поєднанні з піднятим кулаком, який частіше асоціюється з символом афро-американської сили 1960-х рр. Власне символ Венери не завжди вважався феміністським, а піднятий кулак використовується у візуальному

¹ Kraditor A. S. The Ideas of the Woman Suffrage Movement, 1890–1920. 1965. New York: W. W. Norton, 1981.

спілкуванні. У поєднанні з іншим графічним елементом піднятий кулак використовується для передачі багатозначних жестів. Залежно від елементів, що поєднуються, значення жесту змінюється в тоні та намірі. Наприклад, серп і молоток у поєднанні з піднятим правим кулаком є частиною комуністичної символіки СРСР, тоді як той самий правий кулак у поєднанні із символом Венери представляє фемінізм.

Загалом було зрозуміло, що чорношкірі жінки самі повинні почати роботу над досягненням расової справедливості. Ця реалізація спонукала до створення 1896 р. «Національної Асоціації Кольорових Жінок» (NACW) (згодом відома як Національна асоціація кольорових жіночих клубів – NACWC). Основоположним принципом NACW було: «Піднімаємо інших, коли ми піднімаємося самі», що і закарбувалося у характері її роботи. Основними членами NACW були освітяни, підприємці та громадські активісти. Вони вважали, що, підвищивши свій статус організаторів та лідерів громад, чорношкірі жінки можуть підняти статус їхніх цілих громад.¹ Асоціація зосередилась на вдосконаленні громадського іміджу чорношкірих жінок та зміцненні расової гордості. Розширюючи соціальний простір, NACW заохочувало чорношкірих жінок брати на себе керівні ролі та реформувати свої громади.

Саме так вони створили символічний банер, який згодом використовувався для репрезентації всього руху поряд з кулаком (Додаток Д, рис. 2). Фіолетовий шовковий банер із золотою бахромою та девізом Національної асоціації кольорових жіночих клубів «LIFTING / AS / WE CLIMB» (з англ. «Піднімаємо інших, коли ми піднімаємося самі») намальовані великими золотими літерами. Палітра кольорів не була пересічною, фіолетовий колір використовувався як американськими суфражистками, так і британками. Зокрема, банер був використаний Федерацією кольорових жіночих клубів Оклахоми. Над девізом зображено поєднання трьох

¹ Grimké A. W. The Social Emancipation of Women. Angeline Weld Grimké Collection, Washongton D.C.: Howard University press, 2013.

трикутників, центральний з яких замальований у середині, а два по сторонах, та є лише контурами. На мою думку, три трикутники були використані для опису ситуації, в якій опинилися чорношкірі жінки. Вочевидь, перший трикутник символізував білошкірих феміністок, наступний – чорношкірих чоловіків, обидві маргіналізовані групи прагнули захисту своїх прав. А чорношкірі жінки, які за статтю та расою мали б належали до двох з цих груп, позначалися через центральний трикутник.

Можливість більш вагомого політичного голосу заохочувала афро-американок приєднуватися до виборчого руху. Вони підтримали рух за його ідею про гендерну рівність та потенційні вигоди для власних громад, висловлюючись проти шкідливих ідеологій. І все ж таки взаємодіяти з основними виборчими організаціями та керівництвом виявилось важкою справою. Афро-американські суфражистки від зборів до маршів боролися за голосування, воюючи проти верховенства домінуючої білої верхівки. Тим не менш, чорношкірі жінки були невблаганними у своїх спробах досягти значного залучення до виборчого руху не лише тому, що вони вірили у справу, а й тому, що вони знали, що це важливо, щоб вони були присутніми і боролися за свої права як жінки, так як афро-американці.

Отже, плакат «Піднімаємо інших, коли ми піднімаємося самі» був важливою складовою руху афро-американських жінок. Які, як вже відзначалося, були на перехресті двох маргінальних груп, тому мали виборювати свої права з подвійною силою. Також важливим символом був кулак в кільці Венери. Власне кулак як символ використовувався багатьма рухами, такими як рух за права афро-американців, рухом Чикано та іншими поруч з символікою комуністичних режимів. У поєднанні з символом Венери він свідчить про жіночу силу, використовувану в боротьбі за свої права, а чорний колір кулака у даному контексті свідчить про приналежність жінок до афро-американської спільноти.

РОЗДІЛ III. СИМВОЛІКА ТА ЕМБЛЕМАТИКА РАСОВИХ РУХІВ В США (1960-1970-ті рр.)

3.1. Символіка та емблематика боротьби проти сегрегації

Коли жінки почали боротися за свої права, це послугувало тригером для інших дискримінованих громад, що призвело до так званої «Ери рухів за громадянські права». Ера рухів за громадянські права – це всесвітня серія політичних рухів за рівність перед законом, які досягли свого піку в 1960-х рр. У багатьох ситуаціях вони характеризувалися ненасильницькими протестами або приймали форму кампаній громадянського опору, спрямованих на досягнення змін через ненасильницькі форми опору. У деяких ситуаціях їх супроводжували громадянські заворушення та збройні бунти. Цей процес був тривалим у багатьох країнах, і багато з цих рухів не досягли або ще не досягли повного виконання своїх цілей, хоча зусилля цих рухів призвели до поліпшення законних прав деяких раніше пригнічених груп людей.

Одними з найактивніших рухів була «Чорна Сила» («Black Power») – революційний рух, який вирував в 1960-х і 1970-х рр. Він підкреслював расову гордість, економічне розширення можливостей та створення політичних та культурних інститутів. У цей час спостерігається зростання попиту на курси афро-американської історії, більш широке охоплення африканської культури та поширення етнічного художнього вираження, що відображає реальність афроамериканців. Теорії щодо походження першого використання терміну «Black Power» різняться. Його коріння можна простежити до однойменного науково-популярного твору Річарда Райта «Black Power», опублікованому в 1954 р. Або можливо назва з'явилася і через те, що в 1965 р. «Організація свободи округу Лоундс» (Алабама) (LCFO) використовувала гасло «Чорна сила для чорних людей» для своїх політичних кандидатів¹. Але тільки у 1966 р., «Black Power» увійшла в мейнстрім. Коли під час Мередітського Маршу

¹ Murty K. S., Ashwin G. V. African American Students' Reactions to the Confederate Flag: A Social-Psychological Approach to Integrate Post Traumatic Slave Syndrome and Microaggression Theory // Race, Gender & Class. 2017. vol. 24, #. 1-2. pp. 133–159.

Проти Страху в Міссісіпі голова «Координації мирного студентства» (SNCC) Стокелі Кармайкл мітингував, скандуючи «ми хочемо Чорної Сили»¹.

У 1960-х рр. рух за громадянські права набирав обертів вже більше десятиліття, оскільки тисячі афроамериканців прийняли стратегію ненасильницького протесту проти расової сегрегації та вимагали рівних прав згідно закону. Але для дедалі більшої кількості афроамериканців, особливо молодих чорношкірих і жінок, ця стратегія призвела до недостатньо вагомих результатів. Опротестування сегрегації, на їхню думку, не змогло належним чином подолати бідність і безсилля, які покоління системної дискримінації та расизму наклали на чорних американців.

Натхненний принципами расової гордості, автономії та самовизначення, висловлених Малкольмом Х (його вбивство в 1965 р. привернуло ще більше уваги до його ідей), а також визвольним рухам в Африці, Азії та Латинській Америці, рух «Чорної Сили», який процвітав наприкінці 1960-х та 1970-х рр. стверджував, що чорношкірі американці повинні зосередитися на створенні власної економічної, соціальної та політичної влади, а не шукати інтеграції у суспільстві, де переважають білі. Принципово важливо, що прихильники «Black Power», особливо більш войовничі групи, такі як партія «Чорна Пантера», не знизили застосування насильства, але прийняли виклик Малькольма Х – домагатися свободи, рівності та справедливості «будь-якими необхідними способами». Відкрито розмахуючи зброєю, «пантери» вирішили взяти під контроль власні мікрорайони, щоб допомогти своїм громадам та протистояти жорстокості поліції. Незабаром пантери поширилися по всій країні. Партія «Чорна Пантера» запозичила багато догматів у соціалістичних рухів, включаючи відомий вислів Мао Цзедуна «Політична влада проходить через ствол гармати». Пантери та поліція обмінювалися вогнем по американських вулицях, коли білі американці дивилися на зростаючу войовничість із зростанням тривоги.

¹ Carmichael S., Hamilton C. V., Ture K. Black Power. The Politics of Liberation in America. New York: Vintage Books, 1967.

Витоки логотипу партії «Чорна Пантера» сягають 1966 р., коли в Алабамі існувала організація свободи округу Лоундс (LCFO) (також її називають партією «Чорної Пантери»), прогресивна політична партія, сформована для збільшення представництва чорних осіб на державних посадах (Додаток Е, рис. 1). Виборче законодавство штату Алабама вимагало від політичних партій мати логотип на своєму виборчому бюлетені, щоб враховувати високий рівень неграмотності серед виборців, і тому необхідно було розробити візуальну графіку для представлення новоствореної партії¹. Але вперше використана в цій кампанії графіка мало стосується потужного малюнка, який пізніше став асоціюватися з партією «Чорної Пантери». Дороті Зеллнер (авторка малюнку) пояснила, як це сталося, в інтерв'ю з нею в 2016 р.: «Я працювала в офісі Атланти Координаційного комітету по мирному студентству «SNCC», коли до мене звернувся (польовий організатор SNCC) Стоклей Кармайл, тому що він знав, що я ходила до Вищої Школи музики та мистецтва. Він попросив мене намалювати пантеру для кампанії організації свободи округу Lowndes. Я сказала: ні, я не була таким здатним художником»². За словами Зеллнер, Кармайл попросив її тодішнього чоловіка Боба, сина міністра з Алабами, зайти в зоопарк Атланти і сфотографувати пантеру для ескізів. Боб і колега-фотограф SNCC отримали кілька знімків і виявили плівку у себе в офісі; Сам Боб згадував, що член асоціації SNCC Джеймс Форман запитав, хто в офісі може малювати, і «Дотті створила перший грубий малюнок тепер знаменитої Чорної пантери. Дотті намалювала це так, щоб добре відтворити чорно-біле – пантера із закрученим хвостом, голими зубами та яскраво вираженими вусами, та настороженими вухами»³. Коли Кармайл повернувся до Дороті, щоб попросити її зробити ще одну спробу, він прийшов підготовлений із «чорновим малюнком пантери». Цей «грубий малюнок» був зроблений членом SNCC Рут Говард, і був заснований на шкільному талісмані

¹ Goldstein B. D. The Search for New Forms': Black Power and the Making of the Postmodern City, // Journal of American History. 2016. vol. 102, no. 2. pp. 375–399.

² Interview with Robert Zellner, November 3, 1990

³ Interview with Robert Zellner, November 3, 1990 Ibidem

місцевої школи «NBCU» (Чорні коледж та університет історичних наук) Кларка. «Я очистила його, додала кращі вусики і зробила його чорним на його прохання», – розповідала Дороті щодо малюнка. «Наступного разу, коли я його побачила, цей образ з'явився на телебаченні десь у 1967 р. – я була шокована!» У промові, виголошеній для Суспільства демократичних студентів (1966 р.), присвяченій конференції «Чорна влада та її виклики» в США Берклі, Кармайкл сказав: «Ми вибрали для емблеми чорну пантеру, прекрасну чорну тварину, яка символізує силу та гідність чорношкірих, тварину, яка ніколи не відповідає на образи, поки її не притиснуть до стіни і їй нічого не залишається, окрім як накинутися у відповідь. Так. І коли вона нарешті накидається, то вже ніколи не зупиняється»¹. Три жінки, що стояли за символом – Дороті Зелнер, Рут Говард та Ліза Лайонс, мали неабияку роль у створенні однієї з найпотужніших ікон громадської самооборони ХХ ст.²

Другий найбільш відомий символ руху чорної сили – чорний кулак – також був створений жінками (Додаток Е, рис. 2). Його поява датується початком другої хвилі руху чорних суфражисток. Це питання і досі залишається невивченим, тому що, якщо звернутися до літератури, статті чи книги афроамериканців, що досліджують власну історію, чи роботи однобічно обізнаних з цього питання білошкірих республіканців минулого століття, або інших, історія чорного кулака в їх розповідях завжди оминає феміністок і датується значно пізнішим періодом. Хтось висловлює думку що, цей символ набрав популярності лише на Олімпійських іграх 1968 р., будучи використаним одним чорношкірих учасників. Хтось каже, що тільки завдяки Нельсону Манделі кулак заявив про своє існування. Коли південноафриканський борець за громадянські права Нельсон Мандела був звільнений з в'язниці в 1990 р., він і його дружина в тріумфі підняли кулак. Після 27 років ув'язнення він став символом боротьби з апартеїдом у Південній

¹ Interview with Robert Zellner, November 3, 1990 Ibidem

² “Black Male Perspectives on the Nineteenth Century Woman.” In Harley and Terborg-Penn, *Afro-American Woman*, 28–42.

Африці¹. Але якщо повернутися на кілька десятиліть назад, то можна побачити, що вже на початку XX ст. саме афро-американські суфражистки активно використовували кулак розміщений у кільці символу Венери, який вже тоді був символом солідарності та підтримки. Та тепер кулак знову продовжив своє існування вже в новому русі афро-американців «Black Lives Matter».

Навіть після занепаду руху «Чорна сила» наприкінці 1970-х рр. його вплив продовжує відчуватися. Зі своїм акцентом на чорній расовій ідентичності, гордості та самовизначенні, «Black Power» мала вплив на різні сфери життя, від популярної культури до освіти та політики, тоді як виклик руху до структурних нерівностей надихнув інші групи (наприклад, «Chicanos», корінних американців, азіатських американців та «LGBTQ») переслідувати власні цілі подолання дискримінації для досягнення рівних прав. Спадщина як Чорної сили, так і руху за громадянські права живуть в русі «Black Lives Matter». Хоча «Black Lives Matter» зосереджується більш конкретно на реформі кримінального правосуддя, цей рух використовує символічний капітал попередників заради боротьби з системним расизмом та соціальними, економічними та політичними несправедливостями, які продовжують впливати на афро-американців.

Рух чорношкірих безсумнівно є одним із найактуальніших рухів сьогодення і його символи, які використовувалися в минулому столітті, можна побачити і в повсякденному житті. Наприклад, коли партія «Чорна пантера» припинила своє існування, то символ чорної пантери згодом було персоніфіковано і перетворено на сучасну марвел історію. За нею був знятий фільм з однойменною назвою «Чорна пантера», касові збори якого перевищили 1 млрд. доларів США. Чорний кулак своєю чергою продовжив своє існування у переродженому русі афроамериканців «Black Lives Matter» і тепер користується неабиякою популярністю навіть за кордонами Сполучених Штатів.

¹ Brown S. Fighting for US: Maulana Karenga, the US Organization, and Black Cultural Nationalism, New York: New York University Press, 2003.

3.2. Символи та емблеми боротьби за права латиноамериканської громади

В афро-американському русі за громадянські права багато лідерів мали намір включити у свій рух всіх американців, які борються за рівність, незалежно від їх походження, але у реальному житті кожна громада мала самостійно виборювати право на рівність. У відповідь на зусилля Мартіна Лютера Кінга, серед інших, латиноамериканці різного походження почали вести власну боротьбу за громадянську рівність та справедливість. У Філадельфії, Чикаго та Нью-Йорку пуерторіканці провели марші на знак протесту проти нерівного поводження. Серед мексиканських американців на південному заході ця боротьба стала відома як рух за громадянські права Чикано. Хоча кожна з цих груп мала подібні цілі, деякі особливі проблеми, з якими вони стикалися, були різними. В перекладі з іспанської «чикано / чичана» – той, хто є уродженням або походить з Мексики та проживає в Сполучених Штатах. Цей термін став широко застосовуватися під час руху Чикано в 1960-х рр. багатьма мексиканськими американцями для висловлення політичної позиції, заснованої на гордості за спільну культурну, етнічну та громадську ідентичність¹.

Відрізняє рух Чикано від попередньої боротьби за громадянські права в Мексиці, його національний, масовий характер та його потужні групи ідеологічно захоплених студентів у коледжах та університетах. Дійсно, роль студентів була унікальною у 1960–1970-х роках, університет став одночасно політичним полем битви та центральним пунктом протесту щодо його елітарного характеру, який утримував кольорових людей та студентів робочого класу поза його дверима. З часів мексикансько-американської війни завжди існував політичний опір, але в 1930–1940-х роках студентська активність була меншою, лише після Другої світової війни американські

¹ Rodriguez M. S. *Rethinking the Chicano Movement*. American Social and Political Movements of the Twentieth Century. New York: Routledge, 2014.

мексиканці стали поволі з'являтися у коледжах на правах студентів. Однак лише в 1960-х роках - як результат програм та грантів «освітніх можливостей» - Чикано у безпрецедентних кількостях потрапили до кампусів університетів.¹

Після того, як Гвадалупський договір Ідальго поклав край мексикансько-американській війні в 1848 р., мексиканцям, які вирішили залишитися на території, що відійшли до Сполучених Штатів, було обіцяно громадянство та "право на свою власність, мову та культуру". Але насправді, більшість обіцяного так ніколи і не було виконано, тому дискримінація, сегрегація в освіті, виборчі права та етнічні стереотипи стали основними питаннями активістів у 1960-х р., а також необхідністю являлося забезпечення мінімальної заробітної плати для мігрантів-працівників сільського господарства та громадянства для дітей батьків іммігрантів, які народилися в Мексиці. На початку ХХ століття багато американців-мексиканців намагалися асимілюватися і навіть вносили позови до суду аби домогтися визнання їх громади американцями, щоб вони могли отримати громадянські права.

З початком Ери рухів за громадянські права латиноамериканські активісти вирішила взяти ім'я Чикано за назву свого угруповання. Ця назва довгий час до цього використовувалося як расовий сленг по відношенню до мексикансько-американської громади, але було вирішено що і ця назва є культурної спадщиною латиноамериканців. Замість того, щоб визнати лише своє іспанське чи європейське походження, Чикано тепер також не цуралися своїх індіанських та африканських коренів.

У цей час, Сезар Чавес та Долорес Уерта стали співзасновниками Національної асоціації сільськогосподарських робітників, яка згодом стала Об'єднаними Фермерськими Працівниками (UFW) в Каліфорнії. Це об'єднання провадило боротьбу за покращення соціальних та економічних умов. У січні 1968 року Чавес привів свою організацію на страйк виноробників, організований Організаційним Комітетом

¹ Chávez J. R. Aliens in Their Native Lands: The Persistence of Internal Colonial Theory. // *Journal of World History* 22. 2011. #. 4. pp. 785-809.

Сільськогосподарських Робітників (AWOC), що мобілізувало латиноамериканську громаду та заклиало приєднатися.¹ За допомогою агітаційної діяльності Чавеса та жорстких навичок ведення переговорів Уерти, профспілка отримала кілька перших вагомих перемог для робітників, у тому числі дало робітникам можливість вступати у профспілки для кращого забезпечення їх трудових прав.

Тим часом паралельні зусилля, керовані поетом та активістом Родольфо "Коркі" Гонсалесом, організували мексикансько-американських студентів по всій країні і у березні 1969 р. близько 1500 осіб взяли участь у Національній конференції молоді та визволення в Денвері, штат Колорадо. Саме у цей час студенти почали використовувати символ, який ми зустрічали раніше під час боротьби за рівноправність чорношкірих жінок, а саме, кулак. Кулак був вставлений в коло за словами «Рух Чикано» (Додаток Є, рис. 1). На конференції студенти також презентували свої ідеї щодо створення нової символіки, заснованої на історії своїх корінних предків імперії ацтеків та вперше обрали орла Ацлану як прапор студентської молоді. В ацтекському фольклорі вважалося, що території Ацлану поширювалися на північ Мексики і, можливо навіть далі на північ, на ту територію що зараз вважається південною частиною США.² Студенти сприйняли концепцію Ацлана як символ духовної батьківщини та маніфест для масової мобілізації та організації латиноамериканської молоді. У 1968 р. з'явився Мексиканський фонд правової оборони та освіти, він сфокусував свою увагу на захисті прав латиноамериканців на всій території США. Згодом стали з'являтися інші організації та використовувати нові символи, які тепер зображувалися на прапорах та банерах.

Тож першим із таких символів є, вже зазначена раніше, ілюстрація на прапорі Ацлана (батьківщина ацтеків), визначного символу Мексиканського

¹ Cardozo-Freeman, I. The lingo of the `pintos. // Bilingual Review / La Revista Bilingüe. 1995. Vol. 20, #. 1. pp. 3–21.

² Chavez E. *Mi Raza Primero!: Nationalism, Identity, and Insurgency in the Chicano Movement in Los Angeles, 1966-1978*. Calabasas: University of California Press., 2002.

американського руху за громадянські права (Додаток Є, рис. 2). Ацлан згадується в декількох етноісторичних джерелах, що датуються колоніальним періодом, і кожне з них дає різні списки різних племінних груп, які брали участь у міграції з Ацлана в центральну Мексику. Прапор Ацлана, використовується La Raza Unida та іншими активістами Chicanos. Цей прапор спочатку представляв Об'єднаних сільськогосподарських робітників Америки, і незабаром був обраний політичною партією La Raza Unida, і незабаром став визначним символом мексиканського американського руху за громадянські права. На прапорі зображені південно-західні штати, такі як Каліфорнія, Техас, Арізона та Нью-Мексико, з орлом на кактусі з історії ацтеків про заснування Теночтітлана¹. Це нагадує мексикано-американцям про землю, яку вони колись заселяли.

Завдяки цьому слово «Ацлан» стало асоціюватися з Чикано-націоналізмом, тому почало використовуватися для просунення культурної ідеї національного утвердження. Одним з важливих прикладів стало те, що почали виходити журнали з однойменною назвою «Aztlán». Журнал, який першим у своєму роді зосередився на галузі досліджень Чикано, яка була рецензована. У своїй статті «Ацлан: Як журнал побудував дисципліну» Майкл Солдатенко показує, як Ацлан відповідав за нову парадигму в дослідженнях Чикано². Одним із вірних способів забезпечити, щоб ці публікації були, справді, видані, було можливо тільки через «Aztlán». Саме такий доступ до медіа аутлету дав змогу Чикано не тільки сліпо вірити в правоту руху, але і мати інформацію яка генерувала власні думки.

Орел у свою чергу був присутній майже на всіх емблемах що символізували рух Чикано. Другим прикладом може бути червоний прапор з орлом.

Оскільки багато колишніх прапорів Об'єднаних працівників сільського господарства були виготовлені вручну, серед них є значна різниця. Але

1 Márquez B., Rodolfo E. Mexican American Support for Third Parties: The Case of La Raza Unida // *Ethnic and Racial Studies*. 2009. vol. 33, #. 2. pp. 290-312.

² Soldatenko M. Aztlán: How a Journal Built a Discipline // *Diálogo*. 2007. vol. 20, #. 2. pp. 7-18.

«стандартно» зображається великий орел, крила якого мають 5 «сходинок» (Додаток Є, рис. 3). У 1962 р. Сесар Чавес попросив свого двоюрідного брата Мануеля створити прапор. Сесар хотів прапор ацтекського орла, але Мануель не міг зробити орла, який йому сподобався. Після декількох спроб Мануель замалював його на шматку коричневого обгорткового паперу, потім він зробив крила з піксельних квадратів, щоби членам профспілки було легше намалювати червоні прапори ручної роботи¹. Символ орла на думку лідерів, додав би сміливості працівникам ферм. Сесар, презентуючи прапор, заявив: «Символ – це важлива річ, тому ми вибрали орла ацтеків. Це нагадує про гордість ... Коли люди бачать це, вони знають, що це означає гідність». Прапор був розкритий на першій масовій нараді новоствореного союзу. Ацтекський орел – історичний символ, особливо важливий для носіїв мексиканської культури². Спілка включила орла ацтеків у свою символіку, щоби показати зв'язок профспілки з працівниками-мігрантами мексикансько-американського походження, хоча, звичайно, не всі працівники були мексикансько-американськими. Біле коло означало надію та прагнення. Червоний фон стояв за важку працю та жертву, яку мали б дати члени профспілки.

Отже, рух Чикано був більш, ніж простим проведенням страйків фермерів або студентських виступів. Учасники страйків утворили кілька груп, об'єднаних в єдиний рух, що поставив культуру Чикано на перший план. Рух прагнув підтвердити ідею, що США є нацією рівних. Від «Коричневих беретів» до «La Raza Unida» та таких публікацій, як «Aztlán». Рух Чикано продовжує впливати на латиноамериканців у США до сьогодні. Орел Ацтлану безсумнівно став найважливішим символом, який бере свій початок в імперії ацтеків. Рух Чикано використав орла для усталення пам'яті про свою культурну спадщину. Власне Мексика і досі використовує зображення такого орла в якості центрального елементу свого прапору.

¹ Chávez J. R. Aliens in Their Native Lands: The Persistence of Internal Colonial Theory. // *Journal of World History* 22. 2011. #. 4. pp. 785-809.

² Wittkower R. E. A Study in the Migration of Symbols. // *Journal of the Warburg Institute*. 1939. vol. 2, # 4. pp. 293-325.

3.3. Символіка боротьби за права азіатсько-американської громади

8 березня 1965 р., американські морські піхотинці висадилися в Да Нангу, позначивши початок американської сухопутної війни у В'єтнамі. Протести вибухнули в усьому США, найбільшу антивоєнну демонстрацію в США – «Марш проти війни» – організували 17 квітня «Студенти за демократичне суспільство». Із середини до кінця 1960-х рр. більш широкі політичні рухи, такі як громадянські права латиноамериканців та рух «Чорної сили», а також зміни у внутрішній демографії азіатських громад сприяли народженню «ААМ» («Азіатсько-американського руху»). Цей період насправді був розквітом міжнаціональних та міжрасових коаліцій серед азіатів через унікальний внутрішній та міжнародний політичний контекст, який формував ідеологію та ресурси, необхідні для побудови коаліції. У рамках солідарності серед пригноблених колонізованих людей азіатські американці прийняли радикальну позицію і об'єдналися з афроамериканцями, чіканосами та корінними американцями¹. Ця коаліція суперечила расовому сепаратизму, який нові ліві білі активісти характеризували рух після 1968 р.

Взаємодія міжнародних подій, таких, як американська війна в Південно-Східній Азії, Культурна революція в Китаї та піднесення Руху неприєднання в процесах Організації Об'єднаних Націй та внутрішні реалії, включаючи постійну дискримінацію азіатів та гегемонічний дискурс азіатів як модельної меншини, сприяла побудові та культивуванню ідентичності третього світу (економічно нерозвинутих країн). Ці політичні умови глибоко вплинули на велику кількість молоді меншин, щоб поставити під сумнів природу американської демократії. У той же час, політизація етнічних анклавів навколо спільної «скарги» (національної репрезентації) і маргіналізація цих громад у міській політиці заклала основу для майбутнього формування коаліції. У формуванні «ААМ» основні учасники включали нове покоління азіатсько-

¹ Le Espiritu, Y. Coming Together: The Asian American Movement. In *Asian American Panethnicity: Bridging Institutions and Identities*, Tampa: Temple University Press, 1992.

американських студентів, які складали найбільший сегмент руху; збідніла молодь громади як іммігрантів, так і американців, які народились і працювали в анклавх; і старих профспілкових діячів, політичних та громадських активістів більш раннього періоду, які мали зв'язки з Американською компартією.

Ідеологічні основи зароджуваної «ААМ» поєднували антирасизм та антиімперіалізм, які не вписувались у мантру «Приведи хлопців додому!» створеною групами проти війни у В'єтнамі. Азіатські американці виступали проти імперських амбіцій США і висловили солідарність з комуністами у В'єтнамі, які, на їхню думку, відстоювали свою боротьбу за незалежність та самовизначення¹. Вони ототожнювали в'єтнамців як азіатські народи в американському расовому вимірі. Через їх артикуляцію расової спільності з в'єтнамцями, азіатські американці відчували себе відчуженими в основному, переважно білому антивоєнному русі, і знайшли союзників серед інших меншин, які також вимагали самовизначення, а не інтеграції. Таким чином, походження та зростання «ААМ» базувалося не на х громадянських правах, а на політичній перспективі «третього світу». По суті, рух, який виник між азіатами в США, був як внутрішнім, так і транснаціональним.

Азіатські американці не просто займалися міжнародними питаннями, такими, як війна у В'єтнамі. Вони опинилися в авангарді боротьби громади проти корпоративних інтересів, втіленої в русі проти виселення літніх орендарів готелю International або I-Hotel в районі Сан-Франциско, що знаходиться в Манілатауні. I-Hotel був домом для сезонних азіатських робітників, велика більшість з яких складали філіппінці. Натхненний політичним гаслом культурної революції голови Мао Цзедуна «Служіть людям», азіатські американці вимагали, щоб університети відповідали перед своїми громадами, а студенти в районі Бей приєдналися до руху проти виселення². Багато філіппінських американських студентів, які приєдналися

1 Xiaojian Z., Edward J.W.P. *Asian Americans: An Encyclopedia of Social, Cultural, Economic, and Political History*, Westport: Greenwood, 2013.

² Wei W. *Origins of the Movement*. Tampa: Temple University Press, 1993.

до руху, були дітьми сільськогосподарських робітників та ветеранів Другої світової війни, які брали участь у Програмі рівних можливостей (EOP) або вступали до коледжів через спеціальні програми для студентів, які перебувають у неблагополучному становищі. Їх участь у русі проти виселення призвела до появи свідомості робітничого класу, яка зрадила мріям середнього класу батьків-іммігрантів¹.

Із символів азіатсько-американського руху, за традицією, можна виділити використання, притаманного для того часу символу, кулака піднятого в гору. Цей символ, починаючи з доби фемінізму, почали використовувати майже всі можливі рухи за громадські права, а азіати-американці, виключенням не були, але його навряд чи можна було назвати основним символом руху. Якщо ми бачимо символіку азіатсько-американського руху, то розуміємо що вона дещо відрізняється від усіх інших. Коли суфражистський, Чиканос, Латино-американський рухи та ін. використовували емблеми та кольори, щоб візуально запам'ятатися, то азіати вирішили піти іншим шляхом та ввести у гру використання гасел та карикатурних чи політичних плакатів як основний вид, так би мовити, «реклами» руху.

Перше та, можливо, найбільш популярне гасло, яке згодом набуло візуальної форми та було використано на більшості з агітаційних плакатах руху, стало вже раніше згадане гасло «Служіть людям» (Додаток Ж, рис. 1). Це гасло стримує стереотип політичної апатії серед азіатських американців і пропонує радикальну історію для сьогоденних активістів. Політичний горизонт для активістів Руху був безмежним, незалежно від того, чи працювали вони над контролем громади, мистецьким самовираженням чи політичним поваленням². Ця енергія відчутна в культурі, яку вони створювали. У світлі великої імміграції азіатів до Америки з 1960-х рр. та загострення питань економічного та політичного впливу Америки на Азію, це гасло стало

¹ Ishizuka K. L., Jeff C. *Serve the People: Making Asian America in the Long Sixties*. New York: Verso, 2016.

² Wei W. *Origins of the Movement*. Tampa: Temple University Press, 1993.

головним символом руху і досі нагадує про мить гордості за новостворену ідентичність.

Окрім гасел, значне місце у символізмі займають плакати. Трафаретне мистецтво плакатів було невід'ємною частиною саме азійсько-американського руху, для інших рухів воно було непритаманне. Плакат в азійсько-американському русі став майже синонімом політичного (само)вираження. Плакати об'єднали художників різних середовищ, таких як фотографія, малювання та графічний дизайн. Кінцевий процес виробництва вимагав командної роботи. Друк на трафареті був доступним як для досвідчених, так і для нових художників. Він об'єднав людей і був охоплений громадами, в яких базувалися художники та майстерні (Додаток Ж, рис. 2–4).

Художній твір черпав натхнення з багатьох джерел, насамперед, з культур, які азіати-американці отримали у спадок від їхніх відповідних батьківщин та від прямого досвіду старших громад в США. Вони вільно черпали натхнення з культури один одного в азійських громадах і ззовні. Чикано / латиноамериканські художники були основним впливом та натхненням. Анти-війна, громадянські права, афро-американське визволення та жіночі боротьби вплинули на велику частину азійської-американської політики¹. Хоча завжди існували жваві дебати, що відображали різні соціальні перспективи, існувало всеосяжне почуття культурної демократії та солідарності робочого класу. У цей період в районі затоки Сан-Франциско було облаштовано три майстерні для трафаретного друку, де було надруковано більшість цих плакатів: майстерня вулиць Кірнай («KSW»), майстерня з мистецтв та медіа в Японії («JAM Wksp») та спільно азійський проект мистецтва та медіа (CAAMP). «KSW» та «JAM Wksp» були розташовані відповідно в Чайнатаун-Манілатаун Сан-Франциско та Японіятауні. «CAAMP» базувався в китайському кварталі Окленд.

1 Ogbar J. O.G. *Yellow Power: The Formation of Asian-American Nationalism in the Age of Black Power 1966-1975* // *Souls*. 2001. vol. 3, #. 3. pp. 29-38.

Ці плакати відійшли від образів, поширених у поп-культурі. Вони стверджують, що ідентичність і повідомлення про розширення можливостей, породжене зсередини, було частиною чогось значно більшого – впливових соціальних рухів відповідної епохи.

Після днів слави 1960-х рр. азіатсько-американська спільнота кардинально змінилася. У 1980-х рр. у межах «ААМ» розчинилися революційні формування зі значним азіатським складом. Дія Закону про імміграцію та національність 1965 р. почала проявлятися в громадській думці на початку 1980-х рр., оскільки учасники руху масово мігрували із США. Незважаючи на занепад організованих азіатських-американських лівих, громадські та організаційні мережі зберігалися, і спадщина войовничості 1960-х рр. залишається живою і сьогодні. Характерною рисою Азіатсько-американської символіки є трафаретне мистецтво. Раніше його використовували у створенні «Роузії Ретривер», що було першим подібним випадком у символічній історії рухів США. На мою думку, така тематика бере початок у комуністичних режимах країн, з яких походили американські-азіати. Щодо історії символіки расових рухів за громадянські права США можна однозначно сказати, що більшість з символів які ми бачили у цей період були перероджені у нових рухах ХХІ століття і продовжують своє існування, тому є надзвичайно актуальним у даному контексті.

ВИСНОВКИ

Концепція політичної культури, безперечно, торкається основних проблем суспільно-політичного, соціально-економічного, соціокультурного розвитку політичних спільнот. Усталення та тривала експлуатація певних ідей в межах політичної культури зазвичай призводить до значної трансформації значень цих ідей. Не випадково, досліджуючи процес становлення та еволюції символів та емблем політичних процесів і суспільних рухів за громадянські права в США протягом 1860–1970-ті рр., ми звернулися не лише до вивчення відповідних політичних процесів. Але також візуальної політичної мови як засобу конструювання певних пам'ятєвих наративів.

Дипломне дослідження передбачає міждисциплінарний підхід до дослідження символів та емблем політичних процесів і суспільних рухів за громадянські права в США протягом 1860–1970-ті рр. Аналітичною основою стала семіотична теорія, спеціально призначена для аналізу символіки як певного візуального тексту. Аналізуючи взаємодію державної та політичної символіки та емблематики, ми спробували визначити, яким чином символи та емблеми політичних процесів і суспільних рухів за громадянські права, впливали на трансформацію національній ідентичності американців протягом досліджуваного періоду. Особлива увага була приділена тому, як політична символіка в США протягом другої половини XIX – другої половини XX ст. впливала на хід історично-політичних подій, а також до сьогодні впливає на соціальні і політичні аспекти життя громадян США.

Досліджуючи символи та емблеми гендерних та расових рухів за громадянські права в США, ми побачили багато запозиченої (між цими рухами) символіки (лого, гасла тощо), наприклад, той самий кулак, який являв собою «нездоланну силу» цих груп та водночас є символом кожного з цих руху, проте має відмінні інтерпретації. Прослідковуємо «жіночий вплив» на створення досліджуваної символіки політичних процесів і суспільних рухів за громадянські права, а також вплив національних культур, які намагалися

впливати на перебіг рухів за громадянські права через апеляцію до відповідної культурної спадщини та (само)ідентифікацію громадян США з цієї спадщиною.

1860–1970-ті рр. в США стали часом нескінченних заворушень та протестів гендерних і расових груп, що намагалися відстоювати власні громадянські права та свободи. Наприклад, із загостренням війни у В'єтнамі американська нація переживала складний в емоційному відношенні період. Антивоєнні протести перетиналися із заворушеннями у містах, які використовували різні символічні форми (від нагрудних значків та слоганів до банерів, плакатів тощо). Однак до середини 1970-х рр. війна у В'єтнамі закінчилася і протести вщухли. Але рух за громадянські права залишив міцну спадщину, назавжди змінивши обличчя США. «Ера рухів за громадянські права» не призвела до повної ліквідації нерівності громадянських прав між представниками різних спільнот, але продемонструвала можливі форми (зокрема, у вигляді символіки та емблематики) боротьби цих рухів.

Якщо класифікувати символи та емблеми рухів за громадянські права в США за функціями, то можна виокремити щонайменше три групи. Перша група – символи, які використовувалися всередині рухів з метою консолідації учасників руху, підтримання їх бойового духу. Показовим прикладом можуть слугувати зірки на прапорі, які жінки нашивали для себе, щоби відзначати досягнення руху за громадянські права для жінок. Також до цієї групи можна віднести банер «Підіймаємося, та підіймаємо інших». Друга група – символи, які використовувалися для агітації. Як чорна пантера або чорний кулак, який продовжив своє існування у переродженому русі афроамериканців «Black Lives Matter» і тепер користується неабиякою популярністю навіть за межами США. І третя група – символи, які належать до інструментів реверсивної психології, що передбачають зміну негативного змісту зображення на позитивний, у результаті розвитку самого руху. До цієї групи можна віднести такі символи як «кішки-жінки» та Роуз Ретривер, яка насправді не була символом, що створювався для просування феміністичних поглядів, але

завдяки державній пропаганді набув неабиякої популярності, і став сприйматися як популярне про-феміністичне гасло.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Інтерв'ю з Тедом К. від 17.09.2019, м. Вашингтон, округ Колумбія. Інтерв'юер: О. Лебідь // Особистий архів автора.
2. Axelrod A. The International Encyclopedia of Secret Societies & Fraternal Orders, New York: Facts On File, 1997.
3. Alice P. Edited by Amelia Fry, Conversations with Alice Paul: Woman Suffrage and the Equal Rights Amendment. Suffragists Oral History Project. Berkeley: University of California Berkeley, 1976.
4. Andersen K. After Suffrage: Women in Partisan and Electoral Politics before the New Deal. Chicago: University of Chicago Press, 1996.
5. Anthony, Susan B. History of women suffrage #1, Boston: Harvard University, 1889.
6. Billig, M.. *Banal nationalism*. London: Sage Publications., 1995
7. Binnington I. *Confederate Visions: Nationalism, Symbolism, and the Imagined South in the Civil War*. Virginia: University of Virginia Press, 2013.
8. Blake D. The Colours of the Suffragettes, New York: Women's History Bites, 2014.
9. Bomboy S. The Vote that Led to the 19th Amendment, Washington D.C.: Constitution Daily, 2019.
10. Bredbenner C. L. A Nationality of Her Own: Women, Marriage, and the Law of Citizenship. Berkeley: University of California Press, 1998.
11. Breitman G. In Defense of Black Power. Detroit: International Socialist Review, 1967.
12. Brown S. Fighting for US: Maulana Karenga, the US Organization, and Black Cultural Nationalism, New York: New York University Press, 2003.
13. Brown T., Baruti N. K. *Soul Thieves: the Appropriation and Misrepresentation of African American Popular Culture*. Boston: Palgrave Macmillan, 2014.

14. Building Movement Bridges: The Coalition of Labor Union Women, Boston: The Coalition of Labor Union Women, 1920. P. 140
15. Bush L. More than Words: Rhetorical Constructs in American Political Cartoons. // *Studies in American Humor*. 2013. #. 27. pp. 63–91.
16. Butz D. A. National Symbols as Agents of Psychological and Social Change. // *Political Psychology*. 2009. vol. 30, #. 5. pp. 779–804.
17. Butz, D. A., & Plant, E. A. An empirical examination of banal nationalism: Evidence that national symbols increase implicit national identification. Austin: Manuscript publishing, 2009.
18. Cahill C. D. *RECASTING THE VOTE: How Women of Color Transformed the Suffrage Movement*. North Carolina: University of North Carolina, 2021.
19. Cardozo-Freeman, I. The lingo of the `pintos. // *Bilingual Review / La Revista Bilingüe*. 1995. Vol. 20, #. 1. pp. 3–21.
20. Carmichael S., Hamilton C. V., Ture K. *Black Power. The Politics of Liberation in America*. New York: Vintage Books, 1967.
21. Catherine A. *Parlor Politics: In Which the Ladies of Washington Help Build a City and a Government*. Charlottesville: University Press of Virginia, 2000.
22. Chávez J. R. Aliens in Their Native Lands: The Persistence of Internal Colonial Theory. // *Journal of World History* 22. 2011. #. 4. pp. 785-809.
23. Christopher C. N. Flag-Waving Wahoos. Confederate Symbols at the University of Virginia, 1941-51. // *The Virginia Magazine of History and Biography*. 2002. vol. 110, no. 4. pp. 461–488.
24. Corder, J. K., and Christina W. *Counting Women's Ballots: Female Voters from Suffrage through the New Deal*. New York: Cambridge University Press, 2016.
25. Cott N. F. *The Grounding of Modern Feminism*. New Haven, CT: Yale University Press, 1989.
26. Eleanor F. *Century of Struggle: The Woman's Rights Movement in the United States*. Cambridge, Mass.: Belknap Press of Harvard University Press, 1975.

27. Ellen C. D. Harriot Stanton Blatch and the Winning of Woman Suffrage. New Haven: Yale University Press, 1997.
28. Engle J. POLITICAL SYMBOLS AND AMERICAN EXCEPTIONALISM. // A Review of General Semantics. 2014. vol. 71, no. 4. pp. 324–329.
29. Eriksen T. H., Nielsen F. S. The Power of Symbols. London: A History of Anthropology Pluto Press, 2013.
30. Feshbach, S., Sakano, N. The structure and correlates of attitudes toward one's nation in samples of United States and Japanese college students: A comparative study. In D. Bar-Tal & E. Staub, *Patriotism in the lives of individuals and nations*. Chicago: Nelson-Hall. 1997.
31. Firestone, S. *The Dialectic of Sex: the Case for Feminist Revolution*. New York: Verso, 1970.
32. Frazier N.. Harambee City: Congress of Racial Equality in Cleveland and the Rise of Black Power Populism. Arkansas: Arkansas University Press, 2017.
33. Freeman J. A Room at a Time: How Women Entered Party Politics. Lanham, Maryland: Rowman and Littlefield Publishers, 2000.
34. Gabriel A. A., Verba S. The Civic Culture: Political Attitudes and Democracy in Five Nations, Princeton: Princeton University Press 1963.
35. Gallagher G. W. *The Union War*. Boston: Harvard University Press, 2012.
36. Gidlow L. The Big Vote: Gender, Consumer Culture, and the Politics of Exclusion, 1890s–1920s. Baltimore: Johns Hopkins University Press, 2004.
37. Goldstein B. D. The Search for New Forms': Black Power and the Making of the Postmodern City, // Journal of American History. 2016. vol. 102, no. 2. pp. 375–399.
38. Graeme G. Luis F. A. Symbolism and Politics, Introduction: Symbolism and Politics // Journal of American History. 2018. Vol. 19. # 4.
39. Grimké A. W. The Social Emancipation of Women. Angeline Weld Grimké Collection, Washongton D.C.: Howard University press, 2013.

40. Harley S., Rosalyn T. *The Afro-American Woman: Struggles and Images*. Port Washington, NY: Kennikat Press, 1978.
41. Higginbotham E. B. *Clubwomen and Electoral Politics in the 1920s*. Boston: African American Women and the Vote, 1996.
42. Ishizuka K. L., Jeff C. *Serve the People: Making Asian America in the Long Sixties*. New York: Verso, 2016.
43. Jack N. *Terror in the Night: The Klan's Campaign Against the Jews*, New York: Simon & Schuster, 1993.
44. James M. *Battle Cry of Freedom: The Civil War Era*, Amherst: University of Massachusetts Press, 1988.
45. John M. C. *Confederate Battle Flag: America's Most Embattled Emblem*, Boston: Harvard University Press, 2005.
46. Jones A. *Sexual Politics Judy Chicago's Dinner Party in Feminist Art History*. California: UCLA Press 1996.
47. Kaufmann E. American Exceptionalism Reconsidered: Anglo-Saxon Ethnogenesis in the 'Universal' Nation, 1776-1850. // *Journal of American Studies*. 1999. vol. 33, #. 3. pp. 437–457.
48. Kemmelmeier M., Winter D. G. Sowing patriotism, but reaping nationalism? Consequences of exposure to the American flag. // *Political Psychology*. 2008. vol. 29. pp. 859–879.
49. Kradt A. S. *The Ideas of the Woman Suffrage Movement, 1890–1920*. 1965. New York: W. W. Norton, 1981.
50. Kreiser L. A., Randal A. *The Civil War in Popular Culture: Memory and Meaning*. Kentucky: University Press of Kentucky, 2014.
51. Krochmal M. Connecting to Activists and the Public through the Civil Rights in Black and Brown Oral History Project. // *Labor: Studies in Working-Class History of the Americas*. 2016. vol. 13, #. 3. pp. 15-17.
52. Kuklick B. Myth and Symbol in American Studies. // *American Quarterly*. 1972. vol. 24, #. 4. pp. 435–450.

53. Le Espiritu, Y. *Coming Together: The Asian American Movement*. In *Asian American Panethnicity: Bridging Institutions and Identities*, Tampa: Temple University Press, 1992.
54. Letort D. *The Rosa Parks Story: The Making of a Civil Rights Icon*. // *Black Camera*. 2012. vol. 3, #. 2. pp. 31–50.
55. Logan A. H. *Woman Suffrage* // *Colored American Magazine*. 1905. vol. 9, #. 3. pp. 487–89.
56. Lorde A. *Sister Outsider*. Colorado: Crossing Press, 1984.
57. Machida M. *NEW CRITICAL DIRECTIONS: TRANSNATIONALISM AND DIASPORA IN ASIAN AMERICAN ART* // *Source: Notes in the History of Art*. 2012. vol. 31, #. 3. pp. 23–28.
58. Malagamba-Ansótegui A. *Tracing symbolic spaces in border art : de Este y del otro lado*, Boston: Harvard University Press, 2002.
59. Márquez B., Rodolfo E. *Mexican American Support for Third Parties: The Case of La Raza Unida* // *Ethnic and Racial Studies*. 2009. vol. 33, #. 2. pp. 290-312.
60. Matthew G. *What the Confederate flag really means to America today, according to a race historian*, Washington D.C.: Washington Post, 2015.
61. Materson L. G. *For the Freedom of Her Race: Black Women and Electoral Politics in Illinois, 1877–1932*. Chapel Hill: University of North Carolina Press, 2009.
62. McDaneld J. *White Suffragist Dis/Entitlement: The Revolution and the Rhetoric of Racism* // *Legacy: A Journal of American Women Writers*. 2013. vol. 30, #. 2. pp. 243–264.
63. Merritt R. L. *The Emergence of American Nationalism: A Quantitative Approach* // *American Quarterly*. 1965. vol. 17, #. 2. pp. 319–335.
64. Miller K. *The Risk of Woman Suffrage* // *Crisis*. 1915. vol. 11, #. 1. pp. 37–38.
65. Millett K. *Sexual Politics*. Avon: Avon Press, 1971.
66. Mitchell J. *Woman's Estate*. New York: Verso, 1970.

67. Muncy R. *Creating a Female Dominion in American Reform, 1890–1935*. New York: Oxford University Press, 1994.
68. Murty K. S., Ashwin G. V. African American Students' Reactions to the Confederate Flag: A Social-Psychological Approach to Integrate Post Traumatic Slave Syndrome and Microaggression Theory // *Race, Gender & Class*. 2017. vol. 24, #. 1-2. pp. 133–159.
69. Ogbar J. O. G. *Black Power: Radical Politics and African American Identity*. Baltimore, MD: Johns Hopkins University Press, 2004.
70. Ogbar J. O. G. Yellow Power: The Formation of Asian-American Nationalism in the Age of Black Power 1966-1975 // *Souls*. 2001. vol. 3, #. 3. pp. 29-38.
71. Ramos E. C. The Latino Presence in American Art // *American Art*. 2012. vol. 26, no. 2. pp. 7–13.
72. Rich A. C., Mercedes B. *Of Woman Born: Motherhood as Experience and Institution*. New Mexico: Cátedra, 1996.
73. Robinson G. An Encyclopedic View of Asian American Art History // *Journal of American Ethnic History*. 2010. vol. 30, #. 1. pp. 112–115.
74. Rodriguez M. S. *Rethinking the Chicano Movement*. American Social and Political Movements of the Twentieth Century. New York: Routledge, 2014.
75. Rorabaugh W. J. The Meaning of the Civil War // *Reviews in American History*. 1993. vol. 21, no. 1, pp. 51–56.
76. Salas M. M. Patterns of Persistence: Paternal Colonialist Structures and the Radical Opposition in the African American Community in San Antonio, 1937–2001. Austin: University of Texas at San Antonio, 2017.
77. Scharf L., Joan M. J. *Decades of Discontent: The Women's Movement, 1920–1940*. Westport, CT: Greenwood, 1983.
78. Schatz R. T., Lavine, H. Waving the flag: National symbolism, social identity, and political engagement. // *Political Psychology*. 2007. vol. 28, #. 5. pp. 329–355.
79. Schuyler L. G. *The Weight of Their Votes: Southern Women and Political Leverage in the 1920s*. Chapel Hill: University of North Carolina Press, 2006.

80. Shaked N.. Phantom Sightings: Art after the Chicano Movement // *American Quarterly*. 2008. vol. 60, #. 4. pp. 1057–1072.
81. Siegler B. *Signs of Resistance: a Visual History of Protest in America*. Boston: Artisan, 2018.
82. Soldatenko M. Aztlán: How a Journal Built a Discipline // *Diálogo*. 2007. vol. 20, #. 2. pp. 7-18.
83. Stetson K. *The Klan Unmasked*, Tampa: University Press of Florida, 1990.
84. Stewart J. B. *Den of Thieves*. Boston: Simon & Schuster Paperbacks, 2010.
85. Stine L. F. Blue Beads as African-American Cultural Symbols // *Historical Archaeology*. 1996. vol. 30, # 3. pp. 49–75.
86. Susan B. A., Ida H.H. *The History of Woman Suffrage*. Salem, New Hampshire: Ayer Company, Publishers, Inc., 1902.
87. Suzanne M. *Woman Suffrage and the Origins of Liberal Feminism in the United States, 1820-1920*. Cambridge: Harvard University Press, 1996.
88. Thomas R. P. *One hundred percent American: the rebirth and decline of the Ku Klux Klan in the 1920s* New York: Rowman & Littlefield, 2011.
89. Walter J. F. *Ku Klux Klan: Its Origins, Growth and Disbandment*, Boston: Massachusetts Press, 1905
90. Wei W. *Origins of the Movement*. Tampa: Temple University Press, 1993.
91. Weiss E. F. *The Woman's Hour: The Great Fight to Win the Vote*. New York: Viking, 2018.
92. Williams D. *A People's History of the Civil War Struggles for the Meaning of Freedom*. New York: New Press, 2005.
93. Wittkower R. E. A Study in the Migration of Symbols. // *Journal of the Warburg Institute*. 1939. vol. 2, # 4. pp. 293–325.
94. Xiaojian Z., Edward J.W.P. *Asian Americans: An Encyclopedia of Social, Cultural, Economic, and Political History*, Westport: Greenwood, 2013.
95. Young L. M. *In the Public Interest: The League of Women Voters, 1920–1970*. New York: Greenwood Press, 1989.

ДОДАТКИ

Додаток А

Рис. 1. Перший прапор армії Союзу.

Рис. 2. Прапор змінений після приєднання інших штатів.

Рис. 3. Варіація прапору яку також використовували на полі бою.

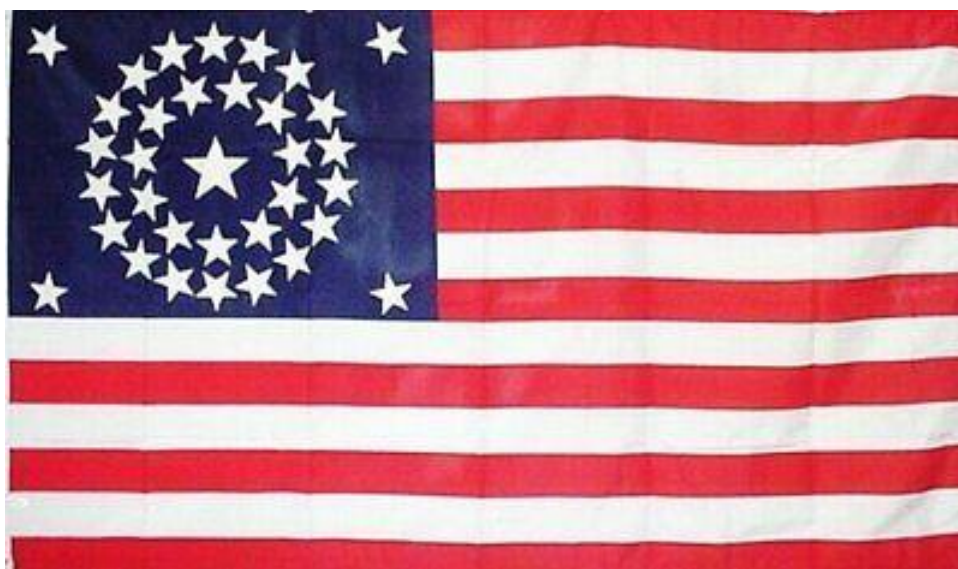

Рис. 4. Варіація прапору Союзу.

Рис. 5. Нога Статуї Свободи зі зламаними кандалами.

Додаток Б

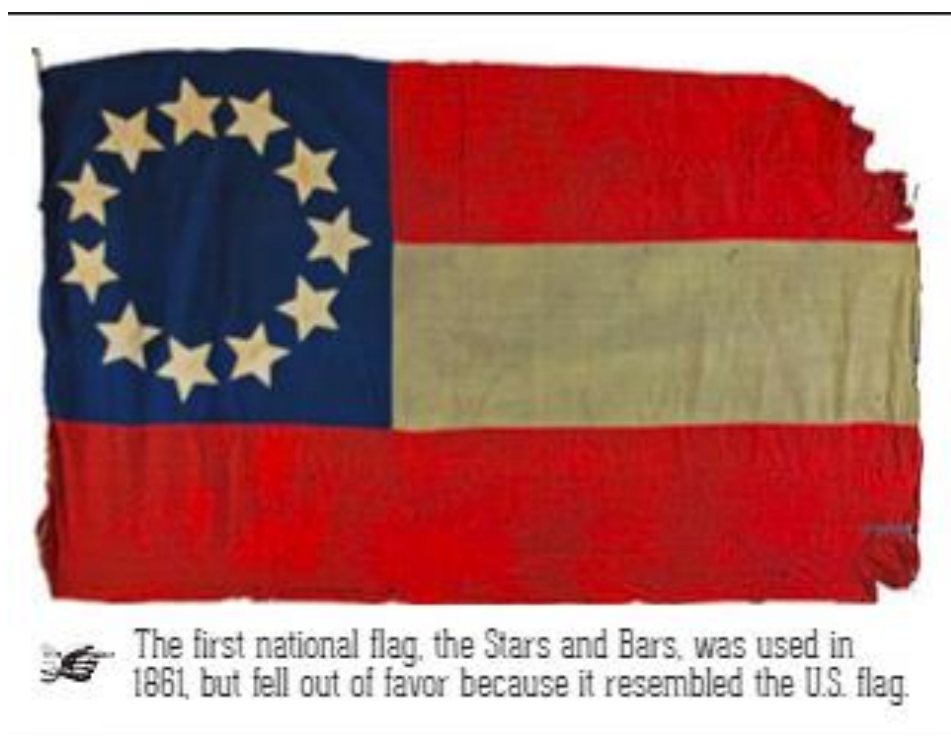

Рис. 1. Перший варіант прапора конфедерації на початку громадянської війни. «Перший національний прапор, зірки та смуги, використовувався в 1861 р., але вийшов з використання через схожість з прапором Сполучених Штатів».

Рис. 2. Останній та найвідоміший варіант прапора конфедерації.

Додаток В

Рис. 1. «Хрест Крові» – Емблема Ку-клус-клану.

Рис. 2. Одяг представників «ККК».

Додаток Г

Рис. 1. Карикатура, що порівнює жінок з кішками.

Рис. 2. Міс Еліс Бьюрк та Саксон.

Рис. 3. Нагрудна булавка «голос для жінок», яка використовувалася під час конференції в Сенека-Фоллз (1848 р.).

Рис. 4. Символ «ґрати» який репрезентує всіх жінок які були ув'язнені під час протестів.

Рис. 5. Жінки організації «NWP», що вишивають зірки на прапорі за кожний штат, що затвердив 19-ту поправку.

Додаток Г

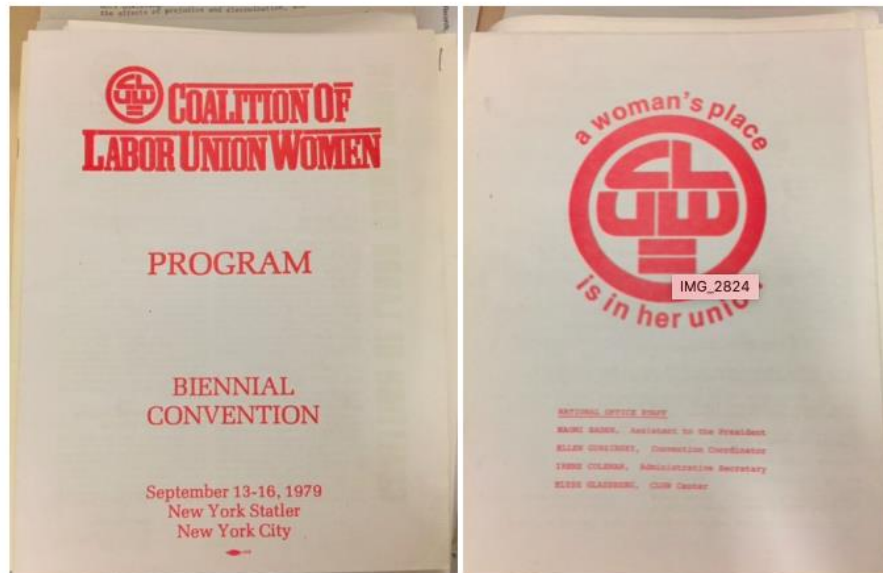

Рис. 1. Нагрудний знак «CLUW».

CLUW News article from March-April, 1981. Come check it out in the "Union Feminism: Sisterhood is Powerful" display!

Рис. 2. Вирізка з газети профспілки «CLUW».

Program from the CLUW Biennial Convention on September 13-16, 1979, which has the "a woman's place is in her union" slogan on the back! **AFL-CIO Civil Rights Department Records, 1946-2000.**

Рис. 3. Програма конвенції профспілки «CLUW».

"We Can Do It!"

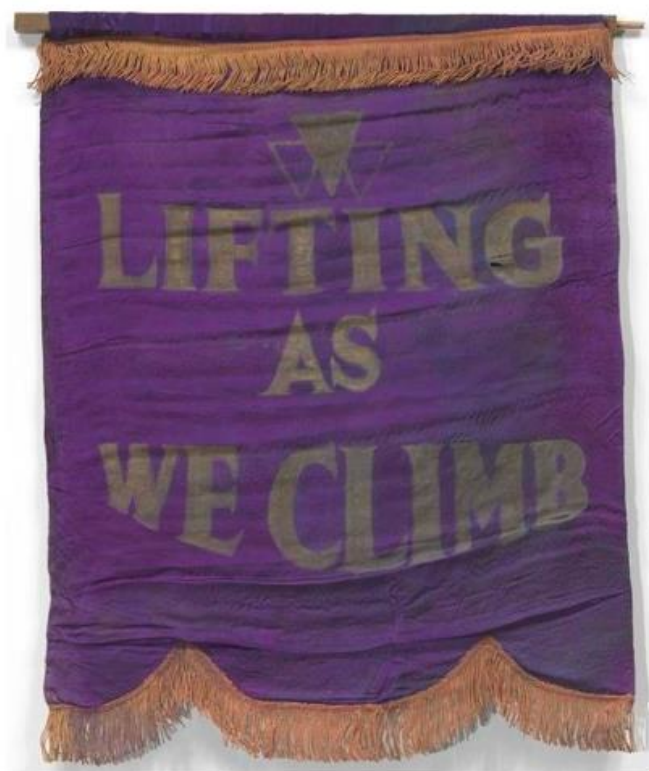

Рис. 4. Плакат «Ми зможемо!» з Роуз Ретривер.

Додаток Д

Рис. 1. Символ руху чорношкірих феміністок.

Banner with motto of Oklahoma Federation of Colored Women's Clubs.

Collection of the Smithsonian National Museum of African American History and Culture

Рис. 2. Банер «Підіймаємося, і підіймаємо інших».

Додаток Е

Рис. 1. Емблема партії «Чорна пантера».

Рис. 2. Символ руху «Чорна сила».

Додаток Є

Рис. 1. Символ руху «Сила Чикано».

Рис. 2. Варіація прапору Ацтлан.

Рис. 3. Варіація прапору Ацтлан.

Додаток Ж

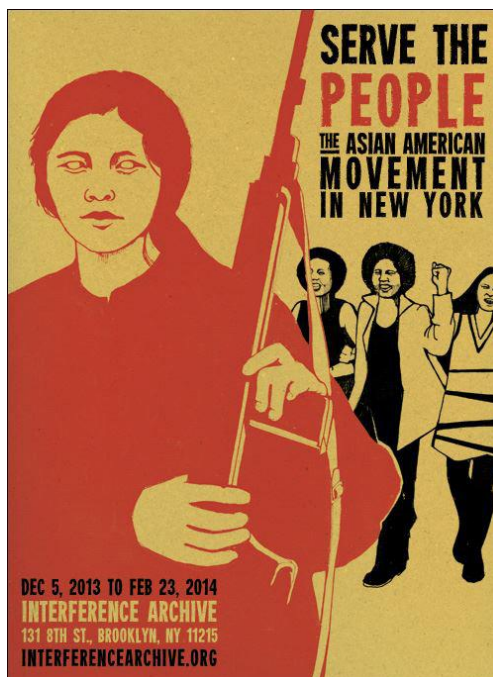

Рис. 1. Трафаретний плакат азіатсько-американського руху «Служимо народу».

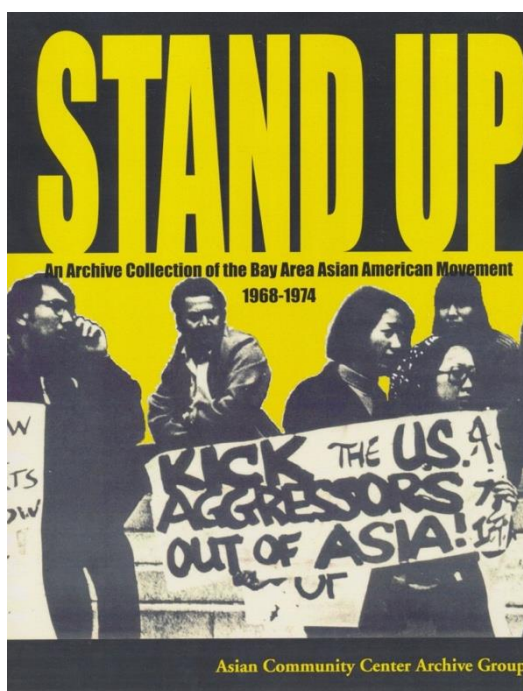

Рис. 2. Трафаретний плакат азіатсько-американського руху «Вставай».

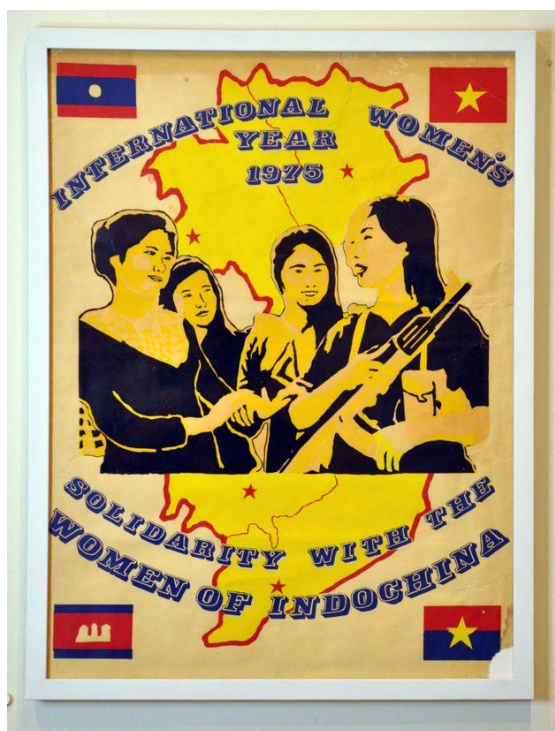

Рис. 3. Трафаретний плакат азіатсько-американського руху солідарності всіх азіатських жінок.

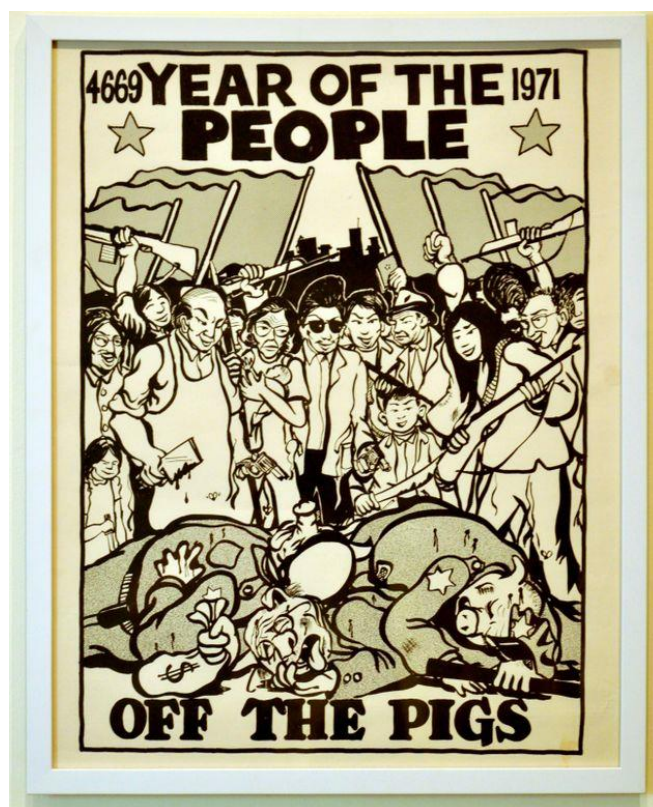

Рис. 4. Трафаретний плакат азіатсько-американського руху «Рік людей, геть свиней».

РЕЗЮМЕ

Лебідь О. В. «Символи та емблеми політичних процесів і суспільних рухів за громадянські права в США (1860–1970-ті рр.)».

Дипломна робота присвячена дослідженню символів та емблем політичних процесів і суспільних рухів за громадянські права в США протягом 1860–1970-ті рр., зокрема політичних процесів часів Громадянської війни в США, суспільних рухів за гендерні права та расових рухів в США. Предметом дослідження є процес становлення та еволюції зазначених символів та емблем. Мета дослідження полягає в проведенні цілісного та комплексного аналізу символів та емблем політичних процесів і суспільних рухів за громадянські права в США, визначенні, яким чином зазначені символи та емблеми впливали на трансформацію національної ідентичності американців протягом 1860–1970-х рр. Джерельна база дослідження включає не лише писемні джерела (актові джерела, періодика, спогади та мемуари), але також візуальні матеріали (символіка, фотографії, відео тощо).

Структура роботи зумовлена характером проблеми, що вивчається, поставленою метою і задачами дослідження. У вступі було здійснено аналіз історіографії, методології та джерельної бази дослідження. У першому розділі схарактеризована символіка та емблематика політичних процесів часів Громадянської війни в США 1861-1865 рр. У другому розділі досліджено символіку та емблематику суспільних рухів за гендерні права в США з другої половини XIX до початку XX ст. І третій розділ фокусується на процесі формування символіки та емблематики расових рухів в США 1960-1970-ті рр. та їх впливу на соціально-політичні процеси сьогодення.

Lebid O. «Symbols and emblems of the political processes and civil rights movements in the USA (1860s – 1970s)»

The thesis paper is devoted to the study of symbols and emblems of political processes and civil rights movements in the United States during the 1860s and 1970s, including political processes during the Civil War in the United States, social movements for gender rights and racial movements in the United States. The subject of research is the process of formation and evolution of these symbols and emblems. The purpose of the study is to conduct a holistic and comprehensive analysis of symbols and emblems of political processes and civil rights movements in the United States, to determine how these symbols and emblems influenced the transformation of American national identity during the 1860s and 1970s. The data base of the study includes not only written sources (legal documents, periodicals, and memoirs), but also visual materials (symbols, photographs, videos, etc.).

The structure of the work is determined by the nature of the problem being studied, the purpose and objectives of the study. The introduction has analyzed the historiography, methodology and source base of the study. The first section describes the symbols and emblems of political processes during the US Civil War of 1861-1865. The second section examines the symbols and emblems of social movements for gender rights in the United States from the second half of the nineteenth to the early twentieth century. And the third section focuses on the process of formation of symbols and emblems of racial movements in the United States in the 1960s and 1970s and their impact on the socio-political processes of today.